

FOLKE VIRKE

August - September - Oktober 2020

STEMMESEDLER – om magt og demokrati

www.folkevirke.dk

Stemmesedler: Et nødvendigt gode

Af Jørgen Elklit, professor emeritus,
dr.scient.pol.

3

Kvinderepræsen- tation og opstillingsform

10

Af Drude Dahlerup, professor i statskundskab

Flere faldgruber ved afstemninger – om erfaringer som valgobservatør

Af Annemarie Balle, redaktør

15

FOLKEVIRKE

Social, kulturel og politisk oplysning

Udgivet af oplysningsbevægelsen
FOLKEVIRKE

Oplag: 1.200 . ISSN 0015-5845

**Deadline for næste nummer:
15. oktober 2020**

Bladet kan kun bestilles ved direkte
henvendelse til:

Folkevirkes kontor

Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal
1153 København K
Tlf. 33 32 83 11
E-mail: folkevirke@folkevirke.dk
www.folkevirke.dk

Dette nummer koster i styksalg
kr. 60 + porto.

Særpris for klassesæt.

Bladabonnement kr. 210 + porto pr. år

Medlemskab kr. 400 pr. år

Beløbene kan indbetales på

Folkevirkes konto:

Reg.nr. 5301 . Kontonr. 0287753

Redaktion

Annemarie Balle (ansvarshavende)
Firkløvervej 1
2400 København NV
Tlf. 51 51 24 20

Forretningsudvalg

Formand: Annemarie Balle

Næstformand:

Jeanne Bau-Madsen

Kasserer: Tove Hinriksen

Ulla-Brita Gregersen

Karen Hallberg

Ulla Lunde Hansen

Mona Jensen

Tove Kristensen

Lene Lund

Britta Poulsen

Katina A. Rasmussen

Susanne Tarp

Tryk og layout

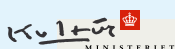
Aars Bogtryk & Offset, tlf. 98 62 17 11

E-mail: aarsbogtryk@aarsavis.dk

Layout: Louise Christensen

Genrefotos: www.colourbox.dk

Dette blad er udgivet med støtte fra:

FORENINGEN AF
DANSKE KULTUR-
TIDSSKRIFTER

Stemmesedler – om magt og demokrati

Selv har jeg sjældent tænkt over udformningen af den danske stemmeseddel. Jeg har siden, jeg fyldte 20 år, kunnet sætte kryds på en stemmeseddel ved alle de politiske valg i Danmark, så jeg har set mange stemmesedler. Ja, jeg har knapt nok lagt mærke til de småændringer, der er sket i årenes løb. Men da Folkevirke med økonomisk støtte fra Kulturministeriet blev involveret i et nordisk projekt om stemmesedlers udformning og dermed også dykkede ned i de muligheder for påvirkning, der ligger i stemmesedlens udformning, har jeg lagt mærke til de mange detaljer, som har stor betydning. Både for den, der afgiver sin stemme, og hvis man skal lidt op i helikopteren, også for selve demokratiet.

Selv om den danske stemmeseddel umiddelbart ser meget neutral og demokratisk ud, så er der en række detaljer, man kan diskutere. Også i vores nordiske nabolande er der forhold, som man kan studse over, da danskerne i mange andre sammenhænge sammen-

ligner sig netop med de nordiske nabolande. Men ser man på deres stemmesedler, så er der store forskelle.

Går man tilbage i historien og til udlandet, ja så dukker der naturligt nok stemmesedler op, som set med dagens briller langt fra er demokratiske.

At beskæftige sig med stemmesedler og valg er et rigtig spændende emne, som foldes ud i dette nummer af »Folkevirke«.

Folkevirke vil med afsæt i dette temanutvalg arrangere en række udstillinger og debatmøder landet over, hvor Folkevirke vil tilbyde at lægge op til spændende debatter og vise plancheudstillinger. Det ligger allerede nu fast, at et af stederne bliver på Folkemødet på Bornholm i sommeren 2021.

Kom gerne med idéer til andre steder, hvor debatterne og udstillingerne kan foregå!

På gensyn i Folkevirke!

Annemarie Balle, redaktør

INDHOLD

Stemmesedler: Et nødvendigt gode	3
Kvinderepræsentation og opstillingsform – bliver vælgerne snydt af de mange opstillingsformer ved danske valg?	10
Flere faldgruber ved afstemninger – om erfaringer som valgobservatør	15
Stemmesedler – mere end et stykke papir – om magtmuligheder i udformningen af stemmesedler	17
Regler for stemmesedler til brug ved folketingsvalg	20
Danmark har et ideelt valgssystem	21
Stemmesedler	23
Nydanskere om dansk demokrati: Folketingsvalg er en festdag, En forståelig og retfærdig styreform	24
Kvindernes adgang til deltagelse i det danske demokrati	25
Skelsættende navn i dansk politik, Folkevirke holdt Corona-ramt repræsentantskabsmøde	27
Nekrolog over Kirsten Andersen – et vidtfavnende menneske.	28
Folkevirke info	29
Boganmeldelser: Førstehåndsbeskrivelser giver tankevækkende indsigt.	32
Bidt af cykelløb	33
Arrangementskalender 2020	34
Sæt kryds i kalenderen: Spændende debat om engagement	36

Stemmesedler: Et *nødvendigt* gode

Af Jørgen Elklit,
professor emeritus,
dr.scient.pol.

3. april 1901 var der folketingsvalg, og det var ekstra spændende, for det var første gang, at stemmeafgivningen skulle være hemmelig. Tidligere havde vælgerne stemt først ved håndsoprækning – såkaldt kåring – og derefter eventuelt ved at sige højt og klart, hvem man stemte på, men det var altså slut fra og med valget i 1901.

Derfor fik man brug for stemmesedler, og vælgerne skulle informeres om, hvordan man egentlig gjorde. Et eksempel på partisk vælgeroplysning ses i illustrationen fra *Fredericia Socialdemokrat* fra dagen før valget.

Man kendte dog allerede til stemmesedler fra andre typer af valg i Danmark. Allerede i 1850'erne havde man haft brug for stemmesedler til rigsrådsvalgene – verdens første for-

holdstalsvalg – men der var ikke hemmelig afstemning, så stemmesedlerne var mere en praktisk måde til at få at vide, hvem vælgerne stemte på – og i øvrigt skulle de forsynes med vælgerens underskrift. I 1890'erne havde man også – vist primært ved borgerrepræsentations-

valgene i København – brugt en anden slags stemmesedler. Valgsystemet byggede på, at man stemte på en hel stribe navne, og de kunne være svære at huske. Derfor fremstillede i hvert fald nogle af partierne lister med deres kandidater, og vælgeren kunne så bare aflevere en sådan liste og sige, at han stemte på dem alle. Den slags »huskesedler« var altså ikke officielle stemmesedler, men de var alligevel en slags forløbere for de

valgene i København – brugt en anden slags stemmesedler. Valgsystemet byggede på, at man stemte på en hel stribe navne, og de kunne være svære at huske. Derfor fremstillede i hvert fald nogle af partierne lister med deres kandidater, og vælgeren kunne så bare aflevere en sådan liste og sige, at han stemte på dem alle. Den slags »huskesedler« var altså ikke officielle stemmesedler, men de var alligevel en slags forløbere for de

En stemmeseddel fra 1901 fra Fredericia, sådan som den blev gengivet i avisen *Fredericia Socialdemokrat* den 2. april 1901. Illustrationen er lånt fra Jørgen Elklit's bog »Fra åben til hemmelig afstemning«, Aarhus: Politica, 1988, p. 313.

For- og bagside af en udfyldt stemmeseddel. Den er udfyldt af C.G. Andræ selv. Illustrationen er lånt fra Axel Holms artikel »Rigsrådsvalget efter Fællesforfatningen af 1855 i Sjællands Stift«, i bogen *Historiske Meddelelser om København. Årbog 1969*, p. 177.

Dokumentation af stemmesedler, 4 opstillingskredse Aarhus Øst

Folketingsvalget 2019

Sæt X i rubrikken til venstre for et partinavn eller et kandidatnavn.
Sæt kun et X på stemmesedlen.
Du må ikke udfylde rubrikken med andet end et X, da din stemmeseddel så bliver ugyldig.
Du kan få byttet din stemmeseddel, hvis du skriver forkert.

☐ A. Socialdemokratiet	
☐ Jens Jøst	☐ Mette Larsen
☐ Camilla Fabricius	☐ Thyge Riisvig
☐ Dorte Hvidborg	☐ Børn Samerup
☐ Daniel Toff-Jakobsen	☐ Christian Sørensen
☐ Leif Lahn Jensen	☐ Nicolai Wammen
☐ Hjørdis Dam Kristensen	
☐ B. Radikale Venstre	
☐ Morten Østergaard	☐ Karen Møller
☐ Anne Sophie Callesen	☐ Søren Bo Pedersen
☐ Bessam El-Dinoui	☐ Kåre Broge
☐ Tom Bræcher Jakobsen	☐ Søren Kjær Sørensen
☐ Michael Skovsgaard Johansen	☐ Søren Kjær Sørensen
☐ Susan Knudsen	
☐ C. Det Konservative Folkeparti	
☐ Mona Juul	☐ Victoria D. Kilpatrick
☐ Ali Aminzai	☐ Anders Knopgaard Lund
☐ Jane Christensen	☐ David Munk-Bogballe
☐ Charlotte Green	☐ Niels Rosenborg
☐ Lars Jensen	☐ Jens Salting
☐ D. Nye Borgerlige	
☐ Lars Bøge Mathiesen	☐ Ulrik Henningsen
☐ Inger-Marie Tjørrild Mortensen	☐ Lars Axel Nielsen
☐ Niels-Christian Brant	☐ Caroline Mathiesen
☐ Niels Berger Eriksson	
☐ E. Klaus Riskær Pedersen	
☐ Magnus Brinkhoff	☐ Søren Knudsen
☐ F. SF – Socialistisk Folkeparti	
☐ Kirsten Normann Andersen	☐ Morten Sig Henriksen
☐ Anni Brandt Jensen	☐ Niels Callesen
☐ Charlotte Brønner Møllek	☐ Theis Rasmussen
☐ Aleksander Bjørn	☐ Jan Titterton
☐ Charlotte Vinther	☐ Poul Amundsen
☐ I. Liberal Alliance	
☐ Ole Birk Olesen	☐ Jakob Riis
☐ Jens Mathias	☐ Ida Blid
☐ Bent Høsten Jensen	
☐ K. Kristendemokraterne	
☐ Nathalie Ansdit	☐ Simon Overby Kristensen
☐ Jens Jul Nielsen	☐ Kristian Bendegård Larsen
☐ Anja Smørbæk Christensen	☐ Niels-Erik Møller
☐ Birgit Jakobsen	☐ Esper Thomsen
☐ Esben-Erik F. Jørgensen	
☐ O. Dansk Folkeparti	
☐ Jakob Søgaard Clausen	☐ Mette Hjørnsted Døcker
☐ Ole Revsgaard Andersen	☐ Michael Nørdmark
☐ Steen Thomsen	☐ Claus Kilde Hansen
☐ Knud N. Mathiesen	☐ Nick Zinckemann
☐ Dorfflen Grøft Døggård	☐ Kim Christensen
☐ Hans Kristian Skibsted	
☐ P. Stram Kurs	
☐ Helle Mathiasen	☐ Hans Poul Christensen
☐ Mette Høgaard Jensen	
☐ V. Venstre, Danmarks Liberale Parti	
☐ Heidi Børst	☐ Karina Rohdeberg Jensen
☐ Birte M. Andersen	☐ Gustav Juul
☐ Birte Bagge	☐ Theres Lind Poulsen
☐ Anders G. Christensen	☐ Simon G. Simonsen
☐ Jakob Ellemann-Jensen	☐ Patrik Olesen
☐ Michael Aarup Jensen	
☐ Ø. Enhedslisten – De Røde Grønne	
☐ Nikolaj Villumsen	☐ Karina Hjorth
☐ Søren Egge Rasmussen	☐ Peter Mayhoff
☐ Anne Høgelund	☐ Else Kayser
☐ Mette H. Andersen	☐ Mette Drenkøll
☐ Maria Tjørnskov	
☐ Jesper Vibe Knudsen	
☐ Å. Alternativet	
☐ Tanja Gull	☐ Helle Wium
☐ Niels Isak Bloch	☐ Carsten Bang
☐ Niels Børg Foged	☐ Niels Christensen
☐ Rasmus Foged	☐ Lise Aasen
☐ Birgitte Kähler Høst	☐ Peter Børner Steindrenner
☐ HC Walther	
Uden for partierne	
☐ Christian H. Boen	☐ Hans Schultz

En dansk stemmeseddel fra folketingsvalget i 2019, hvor der for første gang på danske stemmesedler gives anvisning på, hvordan stemmesedlen skal udfyldes.

stemmesedler for de enkelte partier, man stadig bruger i nogle lande. Stemmesedler, som vi kender dem, blev først brugt i den australske Victoria-koloni i 1856, og da modellen senere blev brugt i USA, fik den navnet »the Australian ballot«. Det er stadig fagbetegnelsen for en stemmeseddel, som er produceret af valgmyndighederne og administreret på dens ansvar, og som har navnene på alle de kandidater/partier, som vælgeren skal vælge imellem, når han/hun skal afgive sin hemmelige stemme. Danske stemmesedler er altså eksempler på *the Australian ballot*, og trods alle forskelle i udformning i forskellige lande er det nu langt den mest udbredte form for stemmeseddel.

Internationale forskelle

Hvis man ser på stemmesedler fra forskellige lande, bliver det hurtigt klart, at de er forskellige. Det skyldes dog først og fremmest, at de skal bruges i lande, der har forskellige valgsystemer. Så det første, man skal hæfte sig ved, er, at stemmesedlerne skal gøre det muligt at stemme på en måde, der passer til det enkelte lands mandatfordelingssystem.

Den danske stemmeseddel fra 1901 var til brug i vort daværende valg-system, som var flertalsvalg i enkeltmandskredse. Et kryds ved et af kandidatnavnene (nu som regel også med en markering af, hvilket parti kandidaten kommer fra), var alt, hvad der var brug for – og sådan

er det stadig i de mange lande, der fortsat bruger det valgsystem.

Den anden hovedform af valgssystemer er forholdstalsvalg, hvor man stemmer på et parti, og hvor partierne så får del i mandaterne på en måde, der mere eller mindre godt afspejler deres andel af stemmerne. Hvis det ikke er muligt at stemme personligt (som i Sydafrika og mange andre lande med forholdstalsvalg), er der jo kun brug for en opstilling med de partier, vælgerne skal vælge imellem ved det konkrete valg. Ved det seneste valg i Sydafrika (2019) var der 48 partier på stemmesedlen. Man taler om forholdstalsvalg med lukkede (*closed*) lister, og de minder også meget om hinanden fra land til land.

Hvis landet er opdelt i valgkredse, vil der typisk være stemmesedler, der hører til i hver enkelt valgkreds, og på den måde får man endnu en variant.

Hertil kommer, at lande med mulighed for at stemme personligt ved forholdstalsvalg (altså med brug af åbne (*open*) lister) normalt skal have de opstillede kandidaters navne med på stemmesedlen – og så er vi fremme ved en almindelig dansk folketingsvalgstemmeseddel, som den for eksempel blev brugt i opstillingskredsen Aarhus Øst ved valget i 2019.

Som det ses, er der sket meget siden 1901 – og det afspejler primært, at vi nu har et andet valg-system, som endda opererer med mulighed for at vælge mellem for-

skellige kandidater inden for det foretrukne parti, og at partierne har mulighed for at opstille deres kandidatister på forskellige måder, hvilket Danmark er et af de meget få lande, der tillader.

Disse forskellige opstillingsmåder afspejles i de skrifttyper (fed/normal), der bruges, og i rækkefølgen af navnene, der kan variere end del – men som vist kun meget få vælgere kan gennemskue – og som de også kun i beskedent omfang har behov for at gennemskue.

Kombination af regler

En del lande har valgsystemer, der på forskellig vis kombinerer flertalsvalg til nogle af pladserne i parlamentet og forholdstalsvalg til andre.

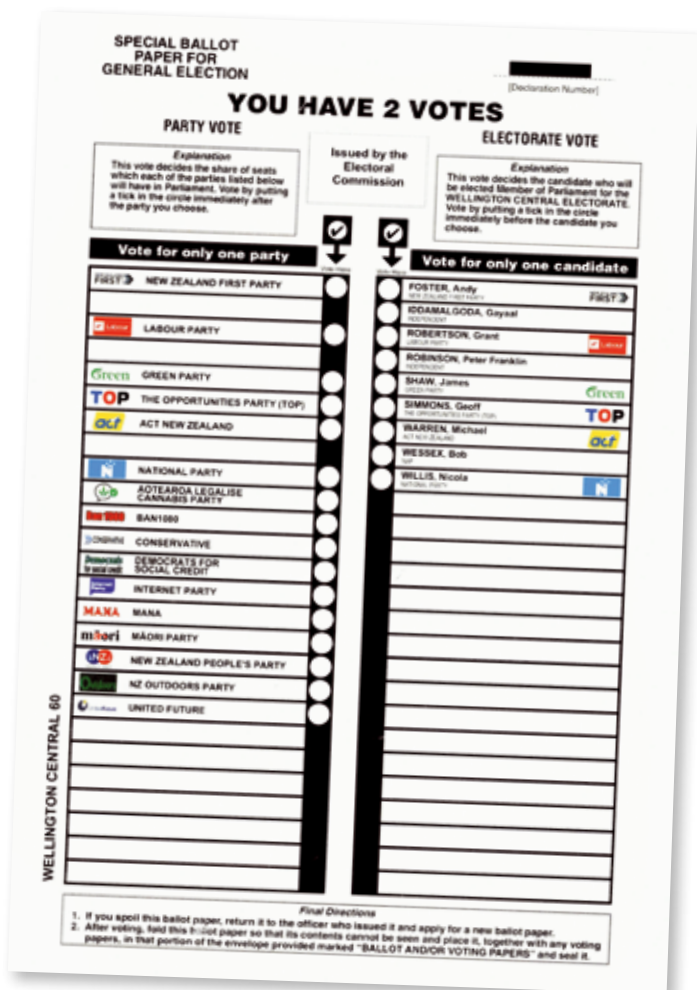
Derfor har vælgerne to stemmer, og derfor er der også to stemmesedler. De kan godt hænge sammen, for vælgeren skal have dem begge, men de er grundlæggende forskellige, idet den ene som regel er til et flertalsvalg i en enkeltmandskreds, mens den anden er til et forholdstalsvalg mellem partier. Tyskland og New Zealand er gode eksempler på lande med den slags stemmesedler. Valgsystemerne i nogle lande kræver derimod, at man prioriterer kandidaterne i den orden, man helst vil se dem valgt, og det giver anledning til en særlig slags stemmeseddel. I eksemplet på næste side ses et udsnit af en australsk model af en brevstemmeseddel til senatsvalget, og det fremgår af vejledningen

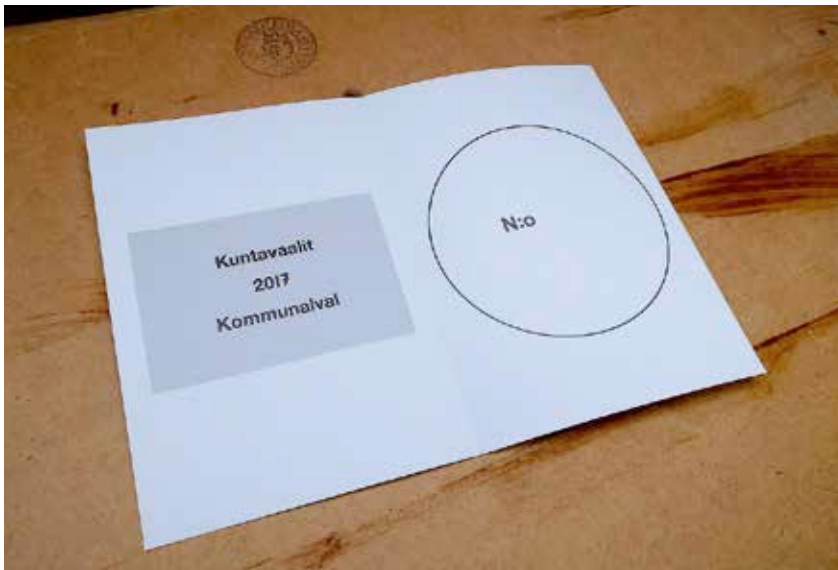
til venstre, at man enten kan stemme samlet på et partis kandidater (over den kraftige streg) eller personligt på nogle af kandidaterne (under stregen). Man stemmer ved at angive sin prioriteringsrækkefølge (startende med nr. 1) i kasserne over partinavnene eller i kasserne til venstre for kandidatnavnene.

Endnu en variant skal nævnes, og den er ikke den mindst interessante. I Finland er valgsystemet også forholdstalsvalg mellem partierne, men man skal stemme personligt på én af partiets kandidater. For ikke at skulle trykke så lange stemmesedler, som vi blandt andet kender i Danmark, har man udtænkt et system, hvor alle kandidater får et nummer, og det nummer skal man så bare skrive i et rundt felt på stemmesedlen. Numrene på de forskellige partiers kandidater fremgår af opslag i afstemningslokalerne, så man skal bare huske, at man skal skrive – for eksempel – 57 på stemmesedlen. Let og enkelt.

I Sverige og en del andre lande bruger man imidlertid ikke *the Australian ballot*. I stedet har man et system, hvor der er separate stemmesedler for hvert af de opstillede partier, og hvor partiets kandidater i den pågældende valgkreds er anført i den af partiet bestemte rækkefølge. I Sverige er der også forskel mellem gamle og etablerede partier på den ene side og nye partier på den anden side med hensyn til reglerne for produktion og distribution til de enkelte valgsteder af de mange stemmesedler. I Sverige ses stemmesedlerne i øvrigt ikke som et vigtigt offentligt dokument, men de deles rundt af partierne på gader og

Eksempel på en New Zealandsk stemmeseddel.

For ikke at skulle trykke så lange stemmesedler, som vi bl.a. kender i Danmark, har man i Finland udtænkt et system, hvor alle kandidater får et nummer, og det nummer skal man så bare skrive i et rundt felt på stemmesedlen.

stræder og ved valgsteder, de postomdeles nogle steder sammen med almindeligt valgmateriale i adresseløse forsendelser og uddeles på valgdagen af partiaktivister uden for valgstederne. De kan også tages med fra særlige reoler inde på valgstederne. Når man har stemt, lægger man sin stemmeseddel ned i

en konvolut, så ingen kan se, hvad man har stemt.

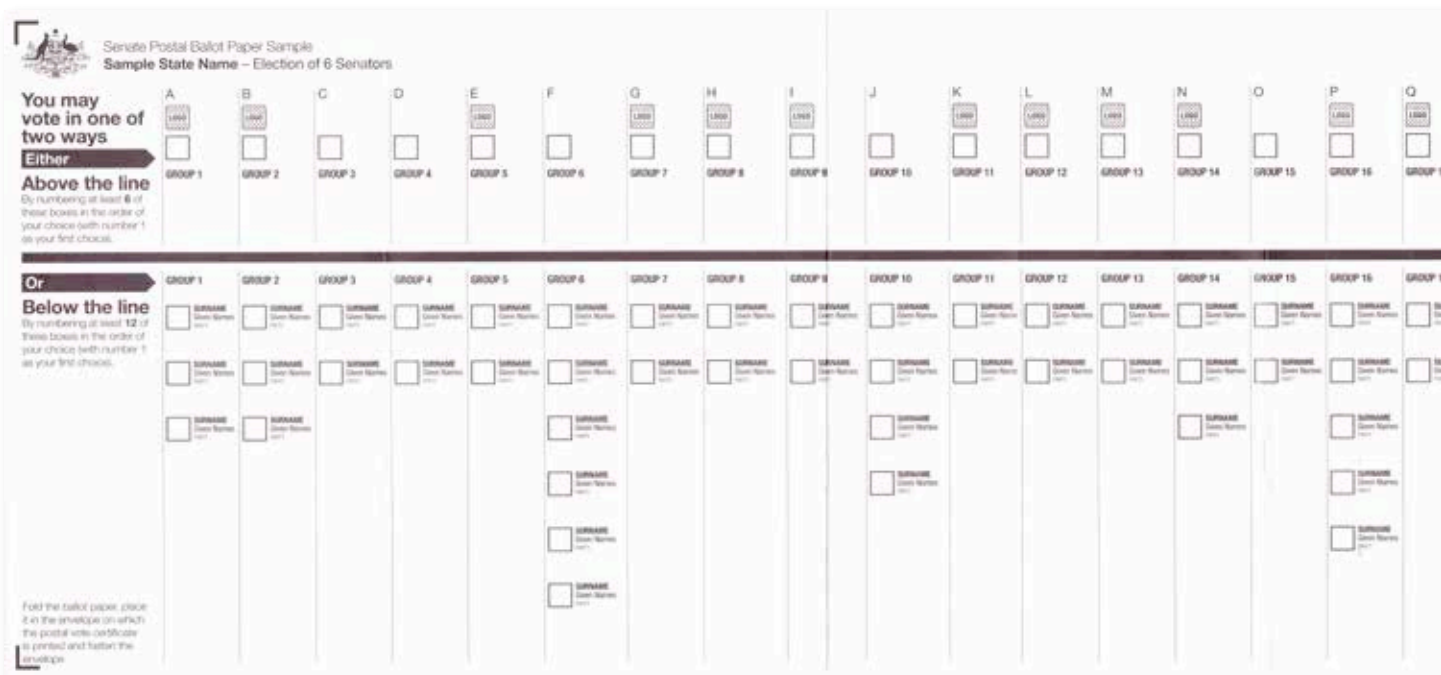
Valghemmelighed

Efter min og mange andres vurdering er det uheldigt, at man kan følge med i, hvilke partiers stemmesedler andre vælgere tager, og som de sikkert også vil bruge – dvs.

valghemmeligheden kompromitteres.¹ Nogle svenske vælgere siger, at det gør ikke noget, for de står ved, hvad de stemmer, mens andre siger, at man da bare kan tage flere partiers stemmesedler, og så bliver det hemmeligt, hvilken af dem, man kommer i kuverten, når man står bag skærmen. Efter min mening kan det imidlertid ikke være den enkelte vælgers ansvar om afstemningen er hemmelig; det må principielt være systemets og valgadministrationens ansvar, hvis forfatningen og valgloven siger, at landet skal have hemmelige valg.

I øvrigt er det værd at bemærke, at der i Sverige trykkes ca. 700 millioner stemmesedler (og en hel del konvolutter). Der er nemlig egentlig kun brug for 25-30 millioner stemmesedler til de tre forskellige valg, som afvikles samme dag.

De fleste stemmesedler verden over minder altså om hinanden på den måde, at de først og fremmest afspejler landets mandatfordelings-

system og dets eventuelle finurligheder, hvortil kommer, at forskellen på lande, der bruger en form for *Australian ballot*, og lande, der gør noget andet, er tydelig.

Debat om ændringer

Af og til hører man røster, der taler om behovet for at ændre/forbedre et lands stemmesedler. Det fører sjældent til noget, netop fordi stemmesedlerne er intimt forbundne med landets valgsystem og politiske tradition – og nogle gange er det måske også i højere grad landets valgsystem og valgadministration, der trænger til at blive kigget efter i sømmene.

Tre konkrete eksempler: I Danmark har man på grund af valgsystemet forholdsvis lange stemmesedler både til folketingsvalg og til de kommunale og regionale valg. Derfor kan de enkelte valgbestyrelser bestemme, at kandidatnavnene under de enkelte partier anføres i to kolonner, så stemmesedlerne kan blive

En svensk stemmeseddel til landstingsvalget. Listen rummer navne fra opstillede kandidater til Moderata Samlingspartiet.

Den viste australske stemmeseddel er en model, der bruges til at kalibrere den scanner, der aflæser stemmesedlerne. Det er forklaringen på, at den ikke har rigtige parti- og kandidatnavne.

VAL TILL RIKSDAGEN

11 september 2022
Norrbottens län

Kryssa för
ETT parti

☐		Arbetarepartiet Socialdemokraterna	☐
☐		Moderaterna	☐
☐		Sverigedemokraterna	☐
☐		Centerpartiet	☐
☐		Vänsterpartiet	☐
☐		Kristdemokraterna	☐
☐		Liberalerna	☐
☐		Miljöpartiet de gröna	☐
☐		X-partiet	☐
☐		Y-partiet	☐
☐		Z-partiet	☐

Om du vill:
Personröst
EN siffra
för ditt parti

Jørgen Elklit har sammen med sin svenske kollega Olof Petersson fremlagt dette konkrete forslag (øverst) til en ændring af den svenske stemmeseddel, så den bliver mere overskuelig og lader afkrydsningen af en eventuel stemme på en konkret kandidat ske på en måde, der svarer til den finske model.

kortere og dermed nemmere at håndtere. I sig selv et fint forslag, men det har den sideeffekt, at de kandidater, der kommer til at stå øverst i anden kolonne, bliver mere synlige på stemmesedlen og derfor får flere personlige stemmer, end de ellers ville have fået, som det er påvist i en undersøgelse af kommunalvalget i 2013.² Partiernes opstilling af kandidaterne på en bestemt måde bliver altså påvirket af en beslutning i nogle af valgbestyrelserne om at »forbedre« stemmesedlerne. Er det hensigtsmæssigt?

I en del af de lande, hvor der er kandidatnavne på stemmesedlen, er der også andre oplysninger om kandidaterne, primært alder, stilling og bopæl, men i nogle lande også et brystbillede. Det tager alt sammen plads på stemmesedlen, og det er for eksempel svært at forestille sig, at de danske stemmesedler skulle forsynes med billeder af de måske mere end 100 kandidater på den enkelte stemmeseddel. Kandidaterne er vel også blevet tilstrækkeligt kendte gennem valgkampen – og deres udseende kendt fra valgplakaterne, hvis det ikke er det i forvejen – så jeg har svært ved at se det store behov for den type ændringer. Men man gør det altså en del steder – eller lader det være op til partierne (som for eksempel i Sverige).

Et alternativt forslag.

Söndag 11 september 2022
VAL TILL RIKSDAGEN
Stockholms Län

DU KAN ENDAST RÖSTA PÅ ETT PARTI

EXEMPEL PÅ MÄRKNING

☐	1	SOCIALDEMOKRATERNA (Statsminister Stefan LÖFVÉN)	
☐	2	MODERATERNA (Partiledare Ulf KRISTERSSON)	
☐	3	SVERIGEDEMOKRATERNA (Partiledare Jimmy ÅKESSON)	
☐	4	CENTERPARTIET (Partiledare Annie LÖÖF)	
☐	5	VÄNSTERPARTIET (Partiledare Jonas SJÖSTEDT)	
☐	6	KRISTDEMOKRATERNA (Partiledare Ebba BUSCH THOR)	
☐	7	LIBERALERNA (Partiledare Nyamko SABUNI)	
☐	8	MILJÖPARTIET DE GRÖNA (Språkrör Isabella LÖVIN / Per BOLUND)	
☐	9	FEMINISTISKT INITIATIV (Partiledare Gita NABAVI / Farida AL-ABANI)	
☐	10	ALTERNATIV FÖR SVERIGE (Partiledare Gustav KASSELSTRAND)	
☐	11	MEDBORGERLIG SAMLING (Partiledare Ilan SADÉ)	
☐	12	PIRATPARTIET (Partiledare Katarina STENSSON)	
☐	13	DIREKTDOKRATERNA (-)	

PERSONRÖST
Skriv tydligt nummer på upp till fem kandidater du vill rösta på. Siffror läses ovan. Skriv inte personens namn.

Nr.

Arbagnas vid valman
Denne del af sedelen i samband med et valg kan tjene som
Kritikken spares en valdødsstraf.

Svenske forhold

I Sverige er der i øvrigt en løbende diskussion om systemet med håndtering af stemmesedlerne og også deres udformning, og meget kunne efter min og andres bedømmelse være anderledes både i det svenske mandatfordelingssystem og udformningen og håndteringen af stemmesedlerne. Men alle forsøg på at rejse en seriøs diskussion bliver mødt med blank afvisning fra de politiske partier – alt er godt, som det er! Det er dog bemærkelsesværdigt, at den svenske valgadministration, *Valmyndigheten*, har en anden opfattelse og faktisk gerne vil have forskellige ændringer gennemført. Men på det politiske niveau er der altså absolut ingen gehør for den slags tanker.

Et konkret forslag til en ændring af stemmesedlen er dog blevet fremlagt af en svensk kollega, Olof Petersson, og mig selv. Det vil gøre stemmesedlen mere overskuelig og lade afkrydsningen af en eventuel stemme på en konkret kandidat ske på en måde, der svarer til den finske model. Forslaget er altså at indføre *the Australian ballot* i Sverige og at kombinere træk fra det nuværende svenske og finske system.

I vort forslag har vi anført partierne i deres nuværende størrelsesorden. Rækkefølgen af partier og kandidater på stemmesedlerne har altid været omdiskuteret, for man er op-

mærksom på, at der er en lille fordel ved at stå øverst. Men skal rækkefølgen være alfabetisk, efter størrelsesorden (for partiernes vedkommende) – og i så fald størrelsesorden hvornår? – eller efter lodtrækning? Det kan man diskutere længe.

Debat om rækkefølgen

I Danmark står partierne jo alfabetisk efter partibogstav, men er det en god idé? Partibogstaverne blev indført for længe siden og afspejlede partiernes daværende størrelsesorden i København. Ville det være bedre, at de skiftede placering fra valg til valg – eller er det egentlig lige meget, når partibogstaverne er så indarbejdede, som de er?

I Sydafrika indførte vi i 1994, at der skulle trækkes lod om rækkefølgen, og det lever alle partier tilsyneladende godt med – også ANC, som de fleste af vælgerne forsat kan finde på stemmesedlen.

Elektronisk afstemning

En gang i mellem hører man forslag om helt at afskaffe de traditionelle stemmesedler og overgå til en eller anden form for elektronisk stemmeafgivning. I så fald skal der naturligvis også designes et skærmbillede, der ligner en stemmeseddel, men det er ikke hovedproblemet ved elektronisk stemmeafgivning ved

offentlige valg. Hovedproblemet er, at man ikke 100 pct. kan sikre sig mod, at slutresultatet eller enkelte vælgeres stemmeafgivning bliver *hacket*, og hvis det ikke kan forhindres – med absolut sikkerhed – så er det jo ikke en vej at gå. De fleste lande, der har overvejet at gå over til elektronisk stemmeafgivning, er standset op netop på grund af den slags overvejelser, og det er jo rigtigt, som det er blevet sagt: En almindelig blyant i en stemmeboks kan i hvert fald ikke *hackes*!³ Det gælder naturligvis også en almindelig kuglepen.

Der er således ikke meget, der peger i retning af, at der ret mange steder er behov for en større reform af stemmesedlernes design og indretning, og i hvert fald ikke i de lande, der bruger en eller anden form for *the Australian ballot*.

Sverige kan dog nævnes som et land, hvor der med god grund kan argumenteres for et reformbehov, men der mangler den politiske vilje helt og aldeles, og uden den kommer man jo ikke langt, når reformerne ikke kan gennemføres uden ændring af valgloven. Til gengæld er der en hel del lande, der med fordel kunne overveje at ændre deres mandatfordelingssystemer, men det er naturligvis en helt anden historie.

¹ Det skal dog tilføjes, at man nu er begyndt med bedre afskærmning omkring det sted ved indgangen til valglokalerne, hvor vælgerne eventuelt kan tage deres stemmeseddel.

² Jens Blom-Hansen, Jørgen Elklit, Søren Serritzlew og Louise Bové Villadsen, »Placering på stemmesedlen og valgresultatet: Hvor er det godt at stå?«, pp. 185-206 i Jørgen Elklit, Christian Elmelund-Præstekær og Ulrik Kjær (red.), *KV13. Analyser af kommunalvalget 2013*, Odense: Syddansk Universitetsforlag. En tilsvarende analyse af stemmesedler til folketingsvalg er pt. under gennemførelse, idet det anderledes mandatfordelingssystem måske betyder, at resultaterne ikke vil være de samme som ved kommunale og regionale valg.

³ Jørgen Elklit & Michael Maley, »Why Ballot Secrecy Still Matters«, *Journal of Democracy*, 30:3 (2019), pp. 61-75.

Kvinderepræsentation og *opstillingsform*

– bliver vælgerne snydt af de mange opstillingsformer ved danske valg?

Af Drude Dahlerup,
professor i
statskundskab

I mange gamle demokratier er det almindeligt at anse landets valg-system som nærmest naturgivent. Imidlertid er der store forskelle på valgsystemerne fra land til land. Det kommer sikkert som en overraskelse for mange danskere at høre, at Danmark er et af de kun meget få lande i verden, hvor de politiske partier selv kan vælge mellem flere opstillingsformer, som giver vælgerne større eller mindre indflydelse på hvilke kandidater, der bliver valgt. Globalt set er langt det mest almindelige, at valgloven fastslår, at der er én og kun en opstillingsform, som alle partier må rette sig efter. Det gælder også i de andre skandinaviske lande. Det gør det langt nemmere for vælgerne at forstå. Ny forskning har undersøgt opstillingsformens betydning for kvinderepræsentationens udvikling i Danmark.¹ Men det kan være ganske uigenemskueligt for vælgerne at afkode de enkelte partiers opstillingsform. Det kan således være svært at gennemskue, hvordan man skal sætte sit kryds, hvis man ønsker at ændre kvinders historiske underrepræsen-

tion.² F.eks. har gennem historien de kvindelige kandidater, der var placeret langt nede på en af de venstreorienterede partiers partiliste, ofte fået ganske mange personlige stemmer uden at det har hjulpet dem til valg, fordi listestemmerne ved partilisteopstilling altid tildeles dem, der står i toppen af listen, hvilket tidligere oftest var mænd. I dette lille essay analyseres sammenhængen mellem opstillingsform og kvinderepræsentation, hvilket nødvendigvis må føre til en kritik af de danske stemmesedlers udseende. Man må spørge, om vælgerne ikke bliver snydt af de mange mulige opstillingsformer, som kun feinschmeckerne i partikontorerne forstår?³

Eksemplet 1945

»Saa tog vi os altsaa endelig sammen«, skrev damebladet *Tidens Kvinder*, 4. dec. 1945, da kvinderepræsentationen i Folketinget efter valget i oktober var steget fra to til otte kvinder, dvs. til 5 pct., hvilket på det tidspunkt var det højeste nogensinde. Iflg. bladet var det altså kvinderne, der endelig havde taget sig sammen. Bladet peger på kvindeorganisationernes, bl.a. *Dansk Kvinde-samfund*, *Folkevirke* og *Danske Kvinders Politiske Samraad*, kæmpearbejde »for at faa Kvinderne til at vaagne op til Daad.« Der var da

også opstillet rekordmange kvinder ved efterkrigsvalget i 1945. *Tidens Kvinder* roste kvindeorganisationernes kampagne for at få vælgerne til at stemme på kvinder. »Kvinder på Rigsdagen« stod der på en af plakaterne, idet man nederst dristigt havde tilføjet: »Uden Kvinder – Intet Folkestyre«⁴. Det principielle spørgsmål er, hvorvidt det var vælgernes kryds, som lå bag stigningen, eller om det i virkeligheden var partierne, der havde 'taget sig sammen' og placeret flere kvinder på, hvad man anså for 'sikre' pladser på listerne? En nærmere analyse af 1945-valget viser kompleksiteten. Flere af de otte kvinder, bl.a. Kirsten Gloerfeldt-Tarp (RV) og Elin Appel (V) blev krydset ind af vælgerne, idet deres partier havde opstillet kandidaterne på *kredsliste*, respektive *sideordnet* i deres stor- og amtskredse. Her havde vælgerne begunstiget den kvindelige kandidat. En væsentlig del af stigningen fra to til otte kvinder skyldes imidlertid Danmarks Kommunistiske Parti (DKP), der havde sat tre kvinder på toppen af partiets lister og det i nogenlunde sikre valgkredse for partiet. DKP fik et rigtig godt valg i 1945, ikke mindst pga. deres indsats i modstandsbevægelsen. Her var det partiet, der sikrede kvindernes valg, idet DKP som altid anvendte *partiliste*, en opstillingsform,

som gør det meget svært for vælgerne med deres personkryds at ændre kandidaternes rækkefølge af kandidater ('at sprænge listen'). Kan man da konkludere, at partiliste generelt har været en gevinst for kvinderepræsentationen? Nej, for ved samme valg blev det største parti, Socialdemokratiet, stærkt kritiseret af kvindeorganisationerne for ikke at have fået indvalgt en eneste kvinde netop pga. sine partiliste-opstillinger med mænd i toppen. Den kendte socialdemokratiske kandidat, Edel Saunte, tidligere formand for Dansk Kvindesamfund, blev ikke valgt ind på trods af, at hun, der var opstillet som nr. 4 på partiets liste i Københavns Sønder Storkreds, fik et samlet højere stemmetal end både nr. 1 og nr. 3 på listen, to mandlige kandidater, som blev reddet af den nummererede partiliste. Dette eksempel viser, hvordan både opstillingsform, partiernes prioriteringer og de personlige stemmer er vigtige for udviklingen i kvinderepræsentationen. I dag, efter 100 år med parlamentarisk kvindestemmeret, fik kvinderne ved folketingsvalget i 2019 i alt 39.1 pct. af pladserne – ikke meget højere end for tyve år siden. 35 pct. af regeringens medlemmer er kvinder. Ved det seneste kommunevalg (2017) blev kvindeandelen i kommunalbestyrelserne 33 pct., mens kun 14 pct. af borgmestrene var kvinder. Danmark ligger tilsyneladende fast som et »tredjedelsland«, og udviklingen ser ud til at gå trægt, set i forhold til at nå FN's mål om paritet mellem kvinder og mænd på de politiske beslutningsarenaer. Danmark er det eneste af de nor-

diske lande, som aldrig har passeret 40 pct. i parlamentet.

Åbne eller lukkede lister – hvad er bedst for kvinderepræsentationen?

I forskningen taler vi om, at de politiske partier er de reelle *ledvogtere* (*gatekeepers*) til folkevalgte positioner. Det er partierne, som rekrutterer kandidaterne, og som placerer dem på listerne og i gode eller dårlige valgkredse for det pågældende parti. Når vælgerne kommer ind i valglokalet, er opstillingen af kandidater jo allerede sket, og navnene findes trykt på stemmesedlen. Og kun en lille kreds af partimedlemmer deltager i nomineringen af kandidater. I Danmark kan de lokale partiorganisationer, når de opstiller kandidater til Folketinget, frit vælge mellem mange forskellige opstillingsformer.

I den internationale forskning diskuterer man, om de åbne lister eller mere lukkede lister er bedst for kvinderepræsentationen. Man har prøvet at undersøge det ved at sammenligne kvinderepræsentationen i forskellige lande med mere eller mindre åbne opstillingsformer.

Københavns Områds Storkreds
1. opstillingskreds, Gentofteområdet

Folketingsvalget 2019

Sæt X i rubrikken til venstre for et partinavn eller et kandidatnavn.
Sæt kun et X på stemmesedlen.
Du må ikke udfylde rubrikken med andet end et X, da din stemmeseddel så bliver ugyldig.
Du kan få byttet din stemmeseddel, hvis du skriver forkert.

☐ A. Socialdemokratiet	
☐ Maithe Johan Poulsen	☐ Kasper Sand Kjær
☐ Jeppe Bruus	☐ Anne Sina
☐ Morten Bedskov	☐ Simon Pihl Sørensen
☐ Maria Durhuus	☐ Mattias Tesfaye
☐ B. Radikale Venstre	
☐ Sofie Carsten Nielsen	☐ Abbas Razvi
☐ Stinus Lindgreen	☐ Dennis Schmock
☐ Mads Høj Jørgensen	☐ Petar Socevic
☐ Susanne Wad Leth	☐ Jeanné Vestling
☐ C. Det Konservative Folkeparti	
☐ Rasmus Jarlov	☐ Merete Scheisbeck
☐ Hanne Bjørn-Klausen	☐ Lisa Skov
☐ Steffen Mølgård	☐ Henrik Sørensen
☐ D. Nye Borgerlige	
☐ Jeppe Juhl	☐ Rense Funder
☐ Anahita Malakians	☐ Lone Madsen
☐ Hans Blaaberg	☐ Claus Bøgh Svenningsen
☐ E. Klaus Riskær Pedersen	
☐ Peter Hjorth	☐ Anette Prang
☐ F. SF – Socialistisk Folkeparti	
☐ Serdal Benli	☐ Niels Christian Barkholt
☐ Vivi Ner Jacobsen	☐ Betina Skovby
☐ Marianne Bigum	☐ Joachim Schliedt
☐ Ina Strejler-Schmidt	☐ Henrik Lund
☐ I. Liberal Alliance	
☐ Joachim B. Olsen	☐ Michael Melchert
☐ Steffen Larsen	☐ Nikolaj Vester
☐ Morten Kristoffer Hansen	
☐ K. Kristendemokraterne	
☐ Jacob Rabjerg	☐ Sara Sejergaard
☐ Johnnie Grøgenesen	☐ Kim Grenov
☐ Lars Sejergaard	
☐ O. Dansk Folkeparti	
☐ Danni Olsen	☐ Mikkel Dencker
☐ Pia Kjærsgaard	☐ Kim Hammer
☐ Kenneth Kristensen Berth	☐ Asbjørn Gerling Olsson
☐ Mette Qwinten	☐ Anette Skafte
☐ P. Stram Kurs	
☐ Henrik Westermann Søndergård	☐ Bjarke Rosenkilde
☐ Kim Jessen	
☐ V. Venstre, Danmarks Liberale Parti	
☐ Colette Brix	☐ Mads Fuglede
☐ Flemming Andersen	☐ Mikkel Molin
☐ Christine Dal	☐ Charlotte Munch
☐ Karen Ellemann	☐ Kim Valentin
☐ Ø. Enhedslisten – De Rød-Grønne	
☐ Jeanné Toxvård	☐ Anrika Holm Nielsen
☐ Senni Søndergaard	☐ Helge Bo Jensen
☐ Ibrahim Benli	☐ Tobias Clausen
☐ Anna Berg	☐ Stine Rahbek Pedersen
☐ Å. Alternativet	
☐ Sikandar Siddique	☐ Anders Stjernholm
☐ Marianne Victor Hansen	☐ Kim Christiansen
☐ Ken Patrick Petersson	☐ Thomas Anker
☐ Sofie Groth	
☐ Uden for partierne	
☐ Christian B. Olesen	☐ Mads Palsvig

Imidlertid er der så mange andre faktorer, som samtidig adskiller landene og kan spille ind. Derfor er Danmark en slags naturligt eksperiment, fordi man her kan studere effekten af forskellige opstillingslister inden for ét og samme land.

Generelt kan man skelne mellem lukkede, semi-lukkede (eller semi-åbne) eller helt åbne opstillingslister under forholdstalsvalgssystemet (PR). De helt lukkede lister giver partierne afgørende indflydelse på personvalget, mens de mest åbne overlader stor indflydelse til vælgerne omkring hvilke af kandidaterne, der bliver valgt.

Tabel 1.

Danske opstillingsformer

(om ændringer 2017, se Tabel 2)

1. Lukkede lister. Ikke i brug i Danmark, bortset fra folketingsvalget i Hovedstaden 1918 (PR).⁵ Vælgerne kan ikke stemme personligt, kun på partiet. Den mest udbredte opstillingsform i verden under PR.
2. Semi-åbne lister med vis vælgerindflydelse. Forekommer i to former i Danmark:
 - 2.1 Partiliste.
Partiets kandidater i amts-/storkredsen er på forhånd opstillet i nummereret rækkefølge. Partistemmerne fordeles fra toppen. Ved de personlige stemmer har vælgerne begrænset mulighed for at ændre rækkefølgen ('sprænge listen').
 - 2.2 Kredsvis opstilling.
Alle partistemmer tilfalder opstillingskredsens kandidat og lægges sammen med kandidatens personlige stemmer i

alle kredse. Fordel at kandidater i en større kreds.

3. Sideordnet opstilling, dvs. åbne lister med stor vælgerindflydelse på personvalget.

Alfabetisk opstilling af kandidaterne, dog fra 1971 til 2015 evt. sideordnet med nominering, dvs. symbolsk angivelse af en spidskandidat i toppen af listen. Partistemmerne deles mellem kandidaterne i forhold til deres personlige stemmetal i hver kreds.

Vores undersøgelse viser, i detaljer, hvordan de danske partier historisk er gået fra mere lukkede lister til mere åbne opstillingsformer. Partierne har oplevet et pres fra vælgerne i retning af sideordnet opstilling, som opfattes som det mest demokratiske. Kredsvis opstilling, der indtil 1970'erne var den mest udbredte opstillingsform, er langsomt blevet udfaset og det samme er partilisten, som i dag stort set kun anvendes af Enhedslisten.

Men hvilken opstillingsform er bedst for kvinderepræsentationen? I den internationale forskning er der langt fra enighed om, hvorvidt åbne lister, der giver vælgerne større indflydelse på, hvem der bliver valgt, er bedre for kvinderepræsentationen end mere lukkede lister (ved forholdstalsvalg, PR). Det er i sidste ende et spørgsmål om, hvorvidt vælgerne eller partierne er de mest fremskridtsvenlige, når det gælder om at øge kvinderepræsentationen?

Vores undersøgelse viser, at der ikke er et entydigt svar på spørgsmålet om partierne kontra vælgerne.

Sagen er, at vælgerne personvalg og partiernes opstillinger ikke kan ses som uafhængige størrelser. Når partierne nominerer, opstiller deres kandidater og placerer dem i toppen eller længere nede på listen samt i stærke eller svage kredse for det enkelte parti, så tager partiorganisationerne hensyn til interesserne blandt forskellige interne grupper og fraktioner. Men samtidig vil partierne for at maximere deres stemmetal forsøge at forudse deres vælgeres reaktion på (flere) kvindelige kandidater, bl.a. ud fra kandidaternes stemmetal ved forrige valg. Sagen er derfor ganske kompleks.

Kvindeorganisationernes slogans gennem tiden

Kvindeorganisationerne har lige fra de første valg med kvindevalgret på plakater, mærkater og i dag på sociale medier opfordret vælgerne til at stemme på en kvinde. Men det mødte altid kritik: »Skal man stemme på en kandidat, bare fordi hun er kvinde?« Derfor blev formuleringen altid nøje overvejet.

»Kvinder paa Rigsdagen« (1945).

»Mand som kvinde, stem på hende« (1960).

»Stem ligeretten ind – stem personligt« (1971).

»Aktion kvindevalg – Vi er halvdelen« (1977).

»Stem på en kvinde« (1981).

»Stem på en kvinde« (Kvinderådet, 2019).

»Stem på en feminist« (Feministisk Forandring, 2019).

Succesrater viser forholdet mellem andel opstillede og andel valgte kvindelige, henholdsvis mandlige

kandidater. Vores analyse af kvinders og mænds succesrater ved udvalgte valg siden 1945, opdelt på parti og opstillingsform, viser, at effekten af opstillingsformen *varierer over tid*, men også *mellem partierne*. Udviklingen i retning af mere åbne opstillingsformer har øget kvindernes muligheder for at blive valgt – men ikke over hele det politiske spektrum. For hvad siger vælgerne?

Generelt har sideordnet opstilling været bedst for kønsbalancen, men ikke alle partiers vælgere støtter de kvindelige kandidater. Analysen viser, at for alle de undersøgte valg efter 2. Verdenskrig tilsammen er

der hos Venstre, Konservative og Dansk Folkeparti et højere gennemsnit af personlige stemmer for mandlige kandidater, mens de kvindelige kandidater hos Socialdemokratiet, Radikale Venstre og SF har det højeste gennemsnit. I visse perioder er støtten til de kvindelige kandidater særlig stor, nok som følge af kampagner fra kvindeorganisationernes side, som har bragt kvindernes historiske underrepræsentation på dagsordenen.

Kritik af stemmesedlernes udformning

Den måde stemmesedlerne er udformet på gør det bestemt ikke tyde-

ligt for vælgerne, hvad resultatet af et personkryds er. Hvem ved, hvad diverse markeringer af opstillingsformen betyder: markeringer med fed stil, nummerering, klammer og alfabetiseringen siger noget om opstillingsformen, men hvad? Ofte har der ikke været angivet nogen fortolkning nederst på stemmesedlen eller i valglokalet, og dertil kommer, at markeringerne har varieret over tid. F.eks. markerede man i visse år opstilling på partiliste, som jo er vanskelig for vælgerne at ændre ('sprænge listen'), med nummerering af kandidaterne 1,2,3,4 etc. Sideordnet opstilling blev visse år – og vist nok kun i visse kredse – markeret med en klamme. Men så kom i 1971 reglen om sideordnet med nominering.

Er De forvirret? Det er der al grund til at være! En undersøgelse fra Institut for Menneskerettigheder viser, at vælgerne har svært ved at forstå valgsystemet og betydningen af deres personlige stemme (*Viden om valgsystemer*, 2019)

Dertil kommer, at vælgerne ofte først ser stemmesedlen i deres respektive valgsteder, når de står i stemmeboksen. Ved folketingsvalget i 2019 var der på mit afstemningssted til orientering opslået lister over kandidaterne på døre og vægge i valglokalet. Men de lister var ikke engang identiske i typografi med den stemmeseddel, som alle får udleveret af de valgtilforordnede. Så det var svært på forhånd at udtænke, hvordan man kan bruge sit personkryds strategisk. Jeg vil anbefale, at stemmesedlen på forhånd trykkes i de lokale medier for hver opstillingskreds inden for stor-

kredsen, så vælgeren i fred og ro kan studere den derhjemme.

Ændring i valgloven 2017

Med ændring af valgloven i 2017 skete der to ændringer. Lad os slå det fast med det samme: Formålet var ifølge indenrigsministeriets pressemeddelelse at give partierne »større indflydelse på stemmesedlen«, altså ikke at gøre det mere overskueligt for vælgerne. For det første havde partierne længe ønsket at komme væk fra tvungen alfabetisk opstilling, som også havde medført nogle »spektakulære navneskift«.⁶ Med ændringen i loven af 2017 kan partierne i højere grad selv bestemme rækkefølgen, dog skal opstillingskredsens kandidat(er) altid stå øverst, det som under den tidligere ordning 'med nominering', nu 'prioritering'. For det andet kan partierne som noget nyt på forhånd anmelde *valg udelukkende på personlige stemmer* ved sideordnet opstilling, hvorved partistemmerne ikke tilfalder nogen bestemt kandidat. En forudsætning er dog, at alle partiets kandidater i storkredsen er opstillet i alle opstillingskredse. Dette er en helt åben opstillingsform, hvor væl-

gernes indflydelse på personvalget er maximal.

I den nye valglov er opstilling efter partiliste og kredsvis opstilling (2.1 og 2.2 i tabel 9.2) af uforståelige grunde slået sammen i én overkategori, kredsvis opstilling, så det danske valgsystem nu kun opererer med to hovedopstillingsformer:

Tabel 2. **Opstillingsformer ved** **Folketingsvalg efter** **2017-revisionen**

1. Semi-åbent: Kredsopstilling, herunder partilisteopstilling.
Svarer til 2.2 og 2.1 i tabellen på side 12.
2. Åbne lister: Sideordnet.
 - 2.1. Sideordnet, evt. med prioriteret (tidl. nomineret) rækkefølge som i dag. Partistemmerne deles mellem kandidaterne i forhold til deres personlige stemmetal i hver opstillingskreds.
 - 2.2. Helt sideordnet. Kandidaterne bliver alene valgt ud fra de personlige stemmer, partistemmerne tilfalder listen som sådan, ingen speciel kandidat, og listen bliver dermed 'helt åben'.

Partierne er givetvis glade for ændringen. Det var jo dem selv, som havde bedt om det. Radikale Venstre og SF var blandt dem, der benyttede sig af den nye, helt åbne opstillingsform. Nu kunne jeg godt tænke mig at vide, hvor mange vælgere som følte sig velorienteret om disse nye regler, da de stemte til folketingsvalget i juni 2019?

Konklusion

Efter at have studeret valgordninger i mange lande og i Danmark siden de første valg med kvindestemmeret til Rigsdagen i 1918 er min konklusion klar. Jeg under gerne partierne manøvrerum, men ikke på vælgernes bekostning. Jeg kan derfor ikke komme frem til anden konklusion, end at vi i Danmark bør følge traditionen i de fleste andre lande i verden. Jeg foreslår derfor, at vi ændrer valgloven, så der kun findes én opstillingsform, som alle partier skal bruge – og som skal være af en sådan beskaffenhed, at selv en førstegangsvælger kan forstå den. Det ville være et demokratisk fremskridt.

¹ Se Maria Thiemer og Drude Dahlerup: »Kvinderepræsentation ved åbne eller lukkede valgsteder: Betydningen af de mange opstillingsformer ved danske valg«, kap. 9 i bogen *Konsensus og konflikt. Det danske ligestillingspolitiske regime*, red. af Anette Borchorst og Drude Dahlerup, Forlaget Frydenlund. Udkommer efteråret 2020. I kapitlet analyseres på grundlag af en ny database kvinderepræsentationen i Danmark ved forskellige opstillingsformer i forskellige politiske partier siden 1945. I dette lille essay bringes nogle af analysens resultater.

² Man skelner mellem på den ene side *listestemmer* på de enkelte partier og på den anden side *personstemmer*, hvor vælgeren sætter sit kryds på en person inden for det foretrukne parti. I 1945 stemte 70% af vælgerne personligt. Siden 1975 har andelen ligget omkring 50%, se Danmarks Statistik: *Folketingsvalget 18. juni 2015*, tabel 49, s. 56. Kombinationen af person- og listestemmer bestemmer fordelingen af mandaterne mellem partierne, mens de personlige stemmer og opstillingsformen bestemmer, hvilke individuelle kandidater, der vælges inden for det enkelte parti.

³ Institut for Menneskerettigheder.

⁴ Plakat lavet af Dansk Kvindesamfund og Danske Kvinders Politiske Samraad (Rigsarkivet).

⁵ Ved det første Folketingsvalg med kvindestemmeret i 1918 blev tre kvinder indvalgt i Hovedstaden, hvor der ved dette valg var helt lukkede lister uden mulighed for personkryds: den konservative Mathilde Malling Hauschultz, den radikale Elna Munch og den socialdemokratiske Helga Larsen. Endnu en kvinde, den konservative Karen Ankersted, blev – tilsyneladende uden det var partiets hensigt – valgt ved kredsopstilling i Aarhus Amt på et af de nye tillægsmandater (Dahlerup 2015, s. 110, 120).

⁶ Dette er Økonomi- og Indenrigsministeriets udtryk, se pressemeddelelsen 29.03.2017.

Flere *faldgruber* ved afstemninger – om erfaringer som valgobservatør

Af Annemarie Balle,
redaktør

kamp. Man skal også danne sig et indtryk af, om det er forståeligt, hvad man stemmer om, og hvordan hele mediebilledet er. Så det er mange detaljer, som sammen tegner et samlet billede, lyder det fra Lars Aslan Rasmussen.

Lars Aslan Rasmussen (S).
Foto: Steen Brogaard.

Det socialdemokratiske folketingsmedlem Lars Aslan Rasmussen har flere gange været udsendt som valgobservatør for at være med til at sikre, at der ikke sker uregelmæssigheder både før og under selve valghandlingerne.

Han har været udsendt to gange til Catalonien, én gang til Tunesien og en del gange til Tyrkiet.

- Når man ankommer til landet, så er der flere ting, man skal lægge mærke til, ud over om loven overholdes. Man skal bl.a. lægge mærke til, hvordan gadebilledet er. Om det er et enkelt parti, som dominerer hele gadebilledet, og om det ser ud til, at man frit kan føre sin valg-

- Når det gælder selve valghandlingen, så skal man naturligvis forstå selve valgsystemet, som ofte er forskelligt fra det danske. Der er

flere systemer, hvor der er et stort stemmespild, men det er det enkelte lands beslutning, hvordan et lovligt valgsystem bygges op.

- Men som valgobservatør skal man bl.a. holde et ekstra vågent øje med de ugyldige stemmesedler, hvor der kan være en usædvanlig slagside, ligesom der kan dukke overraskende lave stemmeprocenter op. Her må man spørge ind til årsagerne.

Positive erfaringer

Lars Aslan Rasmussens vurderinger af valget i Tunesien er overvejende positive.

- For, forklarer han, Tunesien er et ungt demokrati og har fra starten lagt vægt på frie valg. Det var helt tydeligt, at der var et stort engagement blandt vælgerne og en meget levende debat. Der blev holdt mange fysiske vælgermøder, hvor rigtig mange mødte op og deltog, så det var en stor gevinst for valgkampen. De mange engagerede valgmøder kunne jeg godt håbe på igen ville dukke op i Danmark. De er med til at give en meget mere intens debat. Men der er dog også plads til forbedringer i bl.a. udformningen af den tunesiske stemmeseddel.

- Den var meget lang, og de enkelte kandidater havde hver fået et nummer. Når der skulle afgives en stemme, så skule vælgeren skrive nummeret på kandidaten, så det kunne være lidt uoverskueligt og svært at få afgivet sin stemme præcis som

Et kig inden for på en tyrkisk stemmeboks med stemmeseddel.

- Men som valgobservatør skal man bl.a. holde et ekstra vågent øje med de ugyldige stemmesedler, hvor der kan være en usædvanlig slagside, ligesom der kan dukke overraskende lave stemmeprocenter op. Her må man spørge ind til årsagerne.

**Lars Aslan Rasmussen (S),
valgobservatør**

Et eksempel på en tyrkisk stemmeseddel, hvor der foruden navn også er et portrætfoto.

ønsket, vurderer Lars Aslan Rasmussen.

Tyrkiske udfordringer

I Tyrkiet, som Lars Aslan Rasmussen har været i mange gange, tegner der sig et lidt andet billede.

- I Tyrkiet har jeg fortrinsvis været observatør under selve valghandlingerne. Når man ser på stemmesedlerne, så har de et godt design, som man sagtens kunne indbygge i de danske stemmesedler. Her anvendes billeder af partiernes logoer. Det er en stor fordel for dem, som ikke læser så godt.

- Men det tyrkiske valgsystem er jeg derimod ikke en stor tilhænger af. Her tilfalder borgmesterposten det parti, som får flest stemmer. Der er ikke mulighed for forhandlinger om selve konstitueringen, sådan som vi kender det her i Danmark.

- Men sådan er det tyrkiske valgsystem.

- Der, hvor jeg kan rette en skarp kritik, er, når jeg fx oplever, at der bliver afgivet flere stemmer, end der er stemmeberettigede i området, ligesom jeg synes, at det rummer muligheder for valgsvindler, når det er regeringen, som tæller stemmerne op og også regeringen, der i sidste ende godkender valgresultatet.

- Som valgobservatør skal man også kritisere, hvis der opleves politivold og andre former for chikener, så vælgerne ikke frit kan afgive deres stemmer.

- Under en valghandling oplevede jeg også, at der i et kurdisk område blev afgivet stort set ingen stemmer på det kurdiske parti. Med det resultat er det klart, at man må spørge sig selv, om det kan være rigtigt.

Helt åbenlyst var valgsvindlen, da lyset under en optælling gik ud. Inden mørkelægningen stod regeringspartiet til at tabe. Der var mørkt i et stykke tid, og da lyset kom igen, så optællingen kunne afsluttes, så var det regeringspartiet, der stod som vinder. Lars Aslan Rasmussen har som rutineret valgobservatør samlet mange eksempler på uregelmæssigheder og håber, at netop tilstedeværelsen af valgobservatører kan være med til at fremme demokratiet flere steder i verden. Det gælder både optakten til valghandlingerne, udformning af stemmesedler, valghandlingerne og sidst optællingerne.

Med de erfaringer i baghovedet mener han, at det danske valgsystem er både godt og sikkert. Så eneste ønske kunne være idéen med at få partilogo på stemmesedlerne og så få flere engagerede vælgermøder.

Stemmesedler – mere end et stykke papir

– om magtmuligheder i udformningen af stemmesedler

Af Jeanne Bau-Madsen, cand.pæd.

Ethvert demokrati har en grundlov, der sikrer borgernes ret til hemmelige valg. I Danmark står der i Grundlovens §31, stk. 1: »Folketingets medlemmer vælges ved almindelige, direkte og hemmelige valg«.

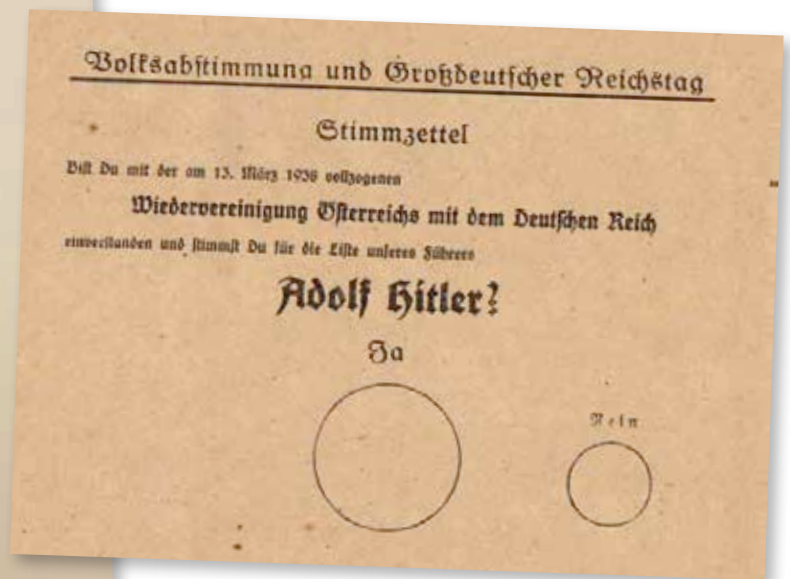
Hemmelige valg blev indført i Danmark i 1901. Spørgsmålet om hemmelige valg havde været debatteret i Rigsdagen allerede i 1849 og ved grundlovsændringen i 1866 uden nogen særlig tilslutning. I 1887 blev sagen taget op igen. På dette tidspunkt var Danmark et af de få demokratier, der fortsat ikke havde hemmelig afstemning.

Valgforskeren Jørgen Elklit har i sin disputats fra 1988 »Fra åben til hemmelig afstemning« undersøgt

valgdeltagelsen i Fredericia ved det første valg med hemmelig afstemning til Folketinget i 1901. Han skriver, at for selvstændige og funktionærer er stigningen i valgdeltagelsen som forventet, men at det er åbenbart, at væsentlig flere arbejdere har afgivet deres stemme. Der er således en tredobling af stemmer fra 1898 til 1901! Han mener, at det skyldes mange arbejderes afhængige position, at de ikke har stemt før.

Stemmeseddel fra Landstingsvalg 1864. Billederne viser en kuvert sendt fra en vælger boende i Kolding, Vejle Amt til formanden for bestyrelsen for valgene i 10. kreds. Valget er et landstingsvalg i 1864. På forsiden står navn og adresse på formanden på bestyrelsen for valgene. Inde i kuverten står navnene på de fire kandidater, vælgeren stemte på. Den første på listen er Orla Lehmann (1810-1870). Han var jurist og den mest betydningsfulde politiker i Danmark i 1800-tallet. Orla Lehmann havde været med til at skrive Danmarks fri forfatning, som blev vedtaget i 1849.

Folkevirke har siden foråret 2019 deltaget i et projekt finansieret af Nordisk Kulturfond. Folkevirke deltager i projektet sammen med Litauen, Finland og Sverige og stiller spørgsmålet »Stemmesedler – et stykke papir eller et magtredskab?«. Repræsentanter for Folkevirke har besøgt Stockholm, hvor der bl.a. blev vist en udstilling af stemmesedler fra de lande, der deltager i projektet. Desuden havde de svenske deltagere fundet eksempler på stemmesedler fra bl.a. Hitlers Tyskland, Nordkorea og fra flere afrikanske lande. Det viste sig, at selv de lande, der deltager i projektet, havde vidt forskellige måder at afholde valg på, ligesom stemmesedlerne var forskellige. (Se om den svenske måde at stemme på i Jørgen Elkliits

artikel side 3-9 i dette nummer af »Folkevirke«). Værtsfolkene delte stemmesedler ud, så vi kunne stemme om, hvilken stemmeseddel, vi syntes, var den mest demokratiske. Arrangørerne samlede vores sedler ind for at finde den med flest stemmer. Vindersedlen blev bekendtgjort. Herefter fik vi at vide, at vi havde deltaget i et meget udemokratisk valg! Sedlerne blev samlet ind af de samme personer, som havde delt dem ud, ingen vidste hvor mange stemmesedler, der var blevet uddelt, og stemmetællerne var igen de samme personer! Det er meningen, at Folkevirke skal samle stemmesedler fra danske valg og udstille dem. Vi har valgt stemmesedler fra de mest interessante valg bl.a. »Jordskredsvalget«

i 1973, valget lige før og efter Anden Verdenskrig og nogle fra de første valg til Landstinget. Vi har fundet dem på Folketingets Bibliotek og i Rigsarkivet. Vi kunne ikke forstå, at det var umuligt at finde sedler fra Folketingsvalg før 1901 indtil vi fandt ud af, at valg til Folketinget foregik ved håndsoprækning indtil valgloven 1901. Jørgen Elkliit skriver: »Valgene til folketinget foregik i perioden 1849 til 1901 på den måde, at vælgerne mødtes til et offentligt valg møde ét sted i kredsen, oftest i en større bygning eller et torv i kredsens største by. Efter præsentation af kandidaterne og stillere og efter korte taler og adgang til at stille spørgsmål gik man over til selve valg handlingen. Dette foregik ved håndsoprækning, og

umiddelbart efter denne afgjorde valgbestyrelsen, hvem af kandidaterne der efter dens bedste skøn havde fået flest »stemmer«. På denne måde afgjorde man, hvem der skulle være kredsens folketingsmand.«

På Folkevirkes udstillinger skal der hænges stemmesedler op med en kort forklaring. Desuden skal der udarbejdes nogle roll-ups og plakater med oplysning om, hvordan man ændrer grundloven i Danmark, og lidt om valglovene: Hvornår er de vedtaget, og hvad indeholder en valglov? Derudover et afsnit om kvinder i dansk politik: Hvornår blev kvinder valgt for første gang, og hvem var de?

I forbindelse med udstillingen arrangeres en samtalesalon.

Spørgsmålene, der skal debatteres, ligger på bordet med teksten nedad. Der debatteres i 20 minutter. Det kan være spørgsmål som fx: Hvad er en folkestemning? Hvad er forskellen på folkestemninger og folkeafstemninger? Kan man stemme

ved en folkeafstemning uden at lade sig påvirke af folkestemningen?

Når man arrangerer samtalesaloner, er der en række spilleregler, som det er vigtigt at overholde. Det drejer sig bl.a. om:

1. Uforstyrret samtale, hvor de gode samtaler er målet i sig selv.
2. Møder med mennesker, der ikke ligner een selv.
3. Faste rammer.
4. Alle snakker med og snakker sammen.
5. Alle mennesker er spændende samtalepartnere.

Se yderligere informationer på hjemmesiden www.samtalosalon.dk!

Foruden udstillinger med plancher og samtalesaloner vil Folkevirke sammen med projektets øvrige partnere udarbejde en form for bingo-spil. Det gælder om at få pladen fuld ved at finde stemmesedler i udstillingen, som fx:

- Hvilken seddel er den ældste i samlingen?
- Har man listet kandidaterne alfabatisk?
- Har man tilladt den person, som stemmer, at skrive den foretrukne kandidats navn på stemmesedlen?
- På hvilken seddel har man trykt en anvisning om, hvordan den skal udfyldes?

Idéen er at opfordre gæsterne til at bevæge sig rundt i udstillingen og nærlæse de forskellige stemmesedler. Spillet udarbejdes, når projektgruppen har lagt sig endeligt fast på hvilke stemmesedler, der skal indgå i udstillingen.

Folkevirke vil løbende orientere om udstillinger og debatter. Måske bliver de arrangeret i din by? Sidder du med en idé eller et forslag, så kontakt Folkevirke på e-mail: folkevirke@folkevirke.dk Så kan vi drøfte idéerne og eventuelt få et arrangement i dit nærområde!

STEMMESEDEL BINGO

Konkurrér om at blive den første til at finde bestemte særkender på stemmesedlerne!

Lad alle i gruppen tage en bingo-plade. Den første, der opnår en vandret eller en lodret række, skal sige »Bingo!« og har dermed vundet. I kan derefter fortsætte konkurrencen ved at finde to rækker og til sidst hele pladen.

2-10 pers.

ALDER
15+

10-15 min.

Find en stemmeseddel som:

Beder vælgerne om at sætte et kryds (X) i en boks	Indeholder partisymboler for de repræsenterede partier	Tillader vælgerne at tilkendegive en prioriteret rækkefølge af flere partier	Må ikke på nogen måde blive udfyldt af vælgeren
Kandidaternes navne er skrevet i alfabetisk orden	Forskellige afhængig af hvilket parti, man stemmer på	Har trykt instruktion på stemmesedlen om, hvordan vælgeren skal udfylde den	Er den ældste i samlingen
Tillader vælgere at skrive navnet på deres foretrukne kandidat	Var brugt til et lokalvalg	Har et bogstav, der symboliserer det enkelte parti	Kræver en supplerende liste med navne på kandidater og/eller partier
Kommer fra et et-parti system	Indeholder serienummer	Har forskellig farve ved lokale, regionale eller nationale valg	Viser kandidaternes alder

Regler for stemmesedler til brug ved *folketingsvalg*

I Danmark har det offentlige sat regler for, hvordan stemmesedlerne skal se ud. Reglerne omfatter bl.a. stemmesedlernes farve og materiale.

I reglerne står, at stemmesedlen skal være af hvidt karton. Den skal have mindst to »knæk«, så den kan sammenfoldes og af vælgeren selv lægges ned i stemmekassen, uden nogen kan se, hvordan den enkelte vælger har stemt. Hvis der er kommunale, regionale eller valg til

EU-Parlamentet samme dag, skal den ene af stemmesedlerne være lys blå.

Desuden er der regler for, hvordan overskrifter, partifelter og partinavne skal fremstå. De opstillede kandidater for hvert parti skal anbringes under hinanden i alfabetisk orden efter efternavn. Hvis to kandidater kan forveksles, må der, kun i dette tilfælde, tilføjes stilling eller adresse. Yderst til venstre for hver kandidat

anbringes en afkrydsningsrubrik. Alle afkrydsningsrubrikker skal være lige store.

Hvert parti skal holdes adskilt fra hinanden med en fed, vandret streg. I hvert felt skal partiets bogstav skrives øverst med fede typer.

Øverst på stemmesedlen er en anvisning på, hvordan man udfylder sedlen korrekt.

Disse regler er senest blevet ajourført 20. december 2017.

Syddjyllands Storkreds
13. opstillingskreds, Haderslev

Folketingsvalget 2019

 Sæt X i rubrikken til venstre for et partinavn eller et kandidatnavn.
Sæt kun et X på stemmesedlen.
Du må ikke udfylde rubrikken med andet end et X, da din stemmeseddel så bliver ugyldig.
Du kan få byttet din stemmeseddel, hvis du skriver forkert.

☐ A. Socialdemokratiet	
☐ Jesper Petersen	☐ Christian Rabjerg Madsen
☐ Niels Ole Beck	☐ Threlis Ravn
☐ Benny Engelbrecht	☐ Kim Printz Ringbæk
☐ Henny Fiskbæk	☐ Jens Jonatan Steen
☐ Theis Kylling Hommeltoft	☐ René Vistrup-Bie
☐ Ove Jensen	☐ Birgitte Vind
☐ Anders Kronborg	
☐ B. Radikale Venstre	
☐ Karl Erik Olesen	☐ Daisy Nykjær-Andersen
☐ Lotte Rod	☐ Jonna Buch Andersen
☐ Rune Christiansen	☐ Gitte Reimer
☐ Ole Lynggaard Jørgensen	☐ Nils Sjøberg
☐ Nanna Nørholm	
☐ C. Det Konservative Folkeparti	
☐ Niels Flemming Hansen	☐ Knud Erik Langhoff
☐ Søren Tyvad Andersen	☐ Anette Abildgaard Larsen
☐ David Guilar	☐ Frederik Bloch Mønster
☐ Klaus Juhl	☐ Katri Søgaard
☐ D. Nye Borgerlige	
☐ Pernille Vermund	☐ Jan Køpke Christensen
☐ Anton Kudsk	☐ Morten Filipsen
☐ Anne Marie Buch	☐ Per B. Frostholm
☐ Bo Kleis Christensen	☐ Mikkel Bjørn Sørensen
☐ E. Klaus Riskær Pedersen	
☐ Torben Ostergaard Christoffersen	☐ Peter Martin Pedersen
☐ F. SF - Socialistisk Folkeparti	
☐ Nanna Bonde	☐ Karina Lorenzen Dehnhardt
☐ Mikkel Ammitzbøll	☐ Lars Olesen
☐ Britta Bitsch	☐ Gunner Poulsen
☐ Henrik Boys	☐ Mathilde Ziefeldt
☐ I. Liberal Alliance	
☐ Steen Holm Iversen	☐ John Rasmussen
☐ Martin Boys	☐ Søren Peder Stensgård Sørensen
☐ Claus Hansen	☐ Pernille Schwane
☐ Henrik Dahl	
☐ K. Kristendemokraterne	
☐ Marianne Karlsmose	☐ Søren Lydeking Pedersen

Danmark har et *ideelt* valgsystem

Efter en opvækst i Sovjetunionen var skiftet til dansk demokrati markant

Af Annemarie Balle,
redaktør

Da Alma Bekturganova Andersen i 2004 kom til Danmark, var hun 45 år og var vokset op i Sovjetunionen og havde siden 1991 levet i det nu selvstændige Kazakhstan.

Så, som hun selv udtrykker det, har hun i dag erfaringer med tre valg-systemer.

- Da jeg kom til Danmark, blev jeg – til overraskelse for mig selv – for første gang opmærksom på betydningen af at have forskellige partier, at kunne stemme personligt på en navngiven kandidat og vigtigheden af, at de politiske partier har forskellige mærkesager.

- Når jeg oplever det danske valg-system, så kan jeg ikke forestille mig, at der kan snydes eller ske krænkelser i forbindelse med valgene.

Hvis jeg skal sige det kort, så er det danske demokrati og valgsystem et ideelt system. Som vælger føler man, at man deltager i et valg, og at ens stemme betyder noget.

- Siden jeg kom til Danmark, har jeg stemt ved hvert eneste valg – og altid personligt. På en kvinde.

- Hvis jeg som indvandrers skal komme med en yderligere kommentar til det danske system, så er det, at det kan være svært for indvandrere at forstå alle konsekvenserne, når man sætter sit kryds.

- De fleste indvandrere kommer fra lande med langt mindre demokrati

og i visse tilfælde helt uden demokrati, sådan som danskerne tænker det.

Samtidig er de ikke vokset op med, at der er flere partier, man kan stemme på, og at hvert parti har sit eget partiprogram. Det betyder, at det af og til kan være svært at forstå helheden og dermed alle konsekvenserne af, hvor man sætter sit kryds. Det kunne man bl.a. se ved det seneste valg, hvor mange indvandrere fokuserede alene på, hvordan de enkelte partiers indvandrerpolitik var og ikke vurderede andre dele af partiernes politiske holdninger.

Alma Bekturganova Andersen.

Sovjetiske afstemninger

- I Sovjetunionen stemte jeg naturligvis også til valgene – der var stemmepligt. Desuden sad jeg i en valgkommission og var med til at sikre afviklingen af valgene. Men jeg opfattede ikke valghandlingen som et egentlig valg, sådan som det er i Danmark. Jeg kan heller ikke huske, at jeg lagde mærke til de

navne, som stod på stemmesedlen, for de betød ikke noget. Alt var afstemt på forhånd, og der var heller ikke tale om et hemmeligt valg, hvor man kunne stå inde i en afskærmet boks. Derfor fik man typisk en stemmeseddel i hånden og gik så hen og lagde den i stemmeboksen.

- Selv om der var stemmepligt, var det ikke alle, som kunne komme hen og stemme – de kunne være syge eller gamle. Som valgtilforordnet skulle man bl.a. sikre, at vi nåede op på en fastsat stemmeprocent, og hvis den ikke så ud til at blive nået, ja så var det bl.a. min opgave at opsøge de borgere, som endnu ikke havde stemt og få en stemmeseddel fra dem.

Demokratisk indsigt

- Da Kazakhstan blev selvstændig i 1991, kom der nye valgeregler, og der blev talt meget om de demokratiske processer. Selv deltog jeg i forskellige kurser i demokrati og demokratiske valghandlinger.

- Første gang jeg fulgte den nye valgproces på tæt hold var, da min nevø blev opstillet til parlamentet. Han og hans familie var kendt i lokalområdet og blev betragtet som meget ærlige og pålidelige. Jeg blev hans pr-medarbejder og var med til at arrangere bl.a. valgmøder. Stemningen var god, så vi regnede alle med, at han ville blive valgt. Men sådan gik det ikke, for det viste sig, at andre kandidater

Når jeg oplever det danske valgsystem, så kan jeg ikke forestille mig, at der kan snydes eller ske krænkelser i forbindelse med valgene.

**Alma Bekturganova Andersen,
forkvinde,
Verdens Kvinder i Danmark**

»købte« stemmer, så det var umuligt at hamle op med den valgproces, da vi slet ikke havde så mange penge.

Alma Bekturganova Andersen ler selv lidt ad fortællingen og tilføjer muntert, at på præcis det valgsted vandt nevøen.

Forløbet fik Alma Bekturganova Andersen til at beslutte sig for at stille op til det følgende lokalvalg. Hun blev opstillet af en lokal NGO'er.

- I den valgkamp besluttede jeg at følge alle de demokratiske spilleregler, som jeg havde lært på kurserne. Jeg gjorde det klart for alle, at sådan skulle det være.

- Da jeg taler russisk og kun lidt kasakhisk, valgte jeg at blive opstillet på de fem steder, hvor der boede flest russisktalende. På et af stederne blev der opstillet en kvinde, som gennem mange år havde været opstillet dér og altid havde siddet i det lokale byråd. Det var blevet hendes job og hendes hovedopgave. Hun opfattede min opstilling som en trussel mod hendes genvalg, så jeg blev meget utvety-

digt bedt om at vælge et andet opstillingssted.

- Men jeg ønskede at kæmpe for mit eget kandidatur og var ikke imod hende eller imod myndighederne. Men det blev en svær kamp, selv om jeg arrangerede mange vælgermøder og havde gode medarbejdere – alle var frivillige. I løbet af processen blev jeg udsat for forskellige former for chikane, og flere påpegede fx, at jeg holdt min valgkamp på russisk og ikke kasakhisk. Jeg måtte så konstatere, at jeg synes, at det var vigtigere, hvad jeg sagde end på hvilket sprog, jeg sagde det.

- På demokratikurserne havde jeg lært, at det er vigtigt at have et valgprogram med nogle klare og tydelige hovedpunkter. Det besluttede jeg mig som en af de få nye politikere så at gøre. Jeg fokuserede på punkter som trafik, miljø og økologi.

Urent trav

Ved valget blev det nødvendigt med et omvalg, og her vandt Alma Bekturganova Andersen en af de

fire kredse. I to af dem stod kandidaterne lige, mens hun i den fjerde kreds tabte stort. Det var en kreds, hvor der lå plejehjem, og hvor beboernes stemmesedler blot var blevet lagt ned i stemmeboksene – udfyldt af andre end plejehjemsbeboerne selv.

- Men, lyder det fra Alma Bekturganova Andersen, der skete mange krænkelser i løbet af de år, hvor jeg var tæt på valghandlingerne. Jeg oplevede bl.a., at man i forbindelse med stemmeoptællingen tog al strømmen i stemmelokalet, så vi sad i bælgmørke i omkring 10 minutter. Da lyset igen blev tændt, lå der andre stemmesedler på bordene. Eller det kunne være ved selve stemmeafgivningen, hvor syge, som skulle stemme hjemmefra, oplevede, at andre udfyldte deres stemmeseddel og lagde den i stemmeboksen med andre navne på end dem, de selv ville have stemt på.

- Så derfor er jeg meget glad for nu at bo i et demokrati som det danske, lyder det bestemt fra Alma Bekturganova Andersen.

Stemmesedler

Fra 1849 til 1901 foregik folketingsvalg ved håndsoprækning.

Vælgerne var uberygtede mænd over 30 år, med undtagelse af tyende og andre mænd uden egen husstand. Der blev kun valgt én person i hver valgkreds. Island, Grønland, Dansk Vestindien og Slesvig var ikke repræsenteret i Folketinget. Færøerne havde 1 repræsentant i tinget.

Folketingsvalg og valg til Landstinget foregik ikke samtidigt.

Folketingsvalg 22. oktober 1935

Første valg efter venstre og socialdemokratiet indgik Kanslergadeforliget i 1933. Socialdemokratiet gik til valg på »Stauning eller kaos«. De vandt 46% af stemmerne og blev dermed Folketingets største parti. Socialdemokratiet og de Radikale danner regering under Stauning.

Folketingsvalg 28. oktober 1947

Regeringen får et mistillidsvotum pga. dens ønske om at få en del af Sydslesvig tilbage.

Modstandsbevægelsens partier DKP og Dansk Samling bliver valgets store tabere. Dansk Samling ryger ud af Folketinget og DKP's mandater halveres. Socialdemokraten Hans Hedtoft danner en mindretalsregering.

Folketingsvalg

21. september 1971

Valgets temaer var bl.a. fri abort og fri porno. Socialdemokraten Jens Otto Krag danner en mindretalsregering.

1859

1971, Aarhus

Arbejdsmænd & værningskædet

Folketingsvalget 1971

A. Socialdemokratiet

Jens Otto Krag
Svend Anken
Henry Grünbaum
Karl Hjortnes
Peter Jørgensen
Søren B. Jørgensen
Jens Kampmann
Th. Mikkelsen
Otto Mørch
Marichen Nielsen

B. Det radikale Venstre

Jørgen Andersen
Harald Westergaard Andersen
Jens Andersen
B. Baunsgaard
Daniel Christiansen
Mets Ditzel
Poul-Erik Jensen
Hans Larsen-Ledet
Egon Sørensen
Kristian Thulesen

C. Det konservative Folkeparti

Aage Petersen
Fer Bendix
Lene Gammelegaard
Ellen Strango Petersen
John H. Winther
Otuf Lowzow

Konservative Folkeparti

H. C. C. Reck
C. F. Laholm
Chr. Høg

Radikale Venstre

Fr. Assmusen
Vald. Nørgaard
Jens Dutschow
(motter Partier)
A. Nielsen

Socialdemokratiet

A. Vinter
I. P. Sønder
Chr. Christiansen
Chr. Sørensen
H. Jensen

Venstre

S. Brodersen
V. Petersen
M. Schull

1935, Viborg

R 15
Gahrn

A. Socialdemokratiet

Hans Hedtoft
Lars M. Olsen
Ingvard Dahl
Fredrik Jakobsen
Nina Andersen
Robert Sørensen

B. Det radikale Venstre

Kirsten Glorfeld-Tary
Bendt Jørgensen
Gudrun Edel Nielsen
E. Rager
Børge Rosenberg
Hemming Sahl

C. Det konservative Folkeparti

P. Clausen
Esko Christensen
Oda Christensen
Fl. Grøner
A. Wassard Jørgensen
O. Weikop

E. Danmarks Retsforbund

Gudrun Bjørner
Edv. Høgaard Jensen
Arge Krappert
Gunnar Mithers
Otto Nielsen
Knud Tholstrup

K. Danmarks kommunistiske Parti

Robert Mikkelsen
Aksel Larsen
Oda Bjørnkelt
Janus Jensen
Fr. Danielsen
Einar Christensen

R. Dansk Samling

G. Anken
Ove Hoff
Kirsten Jacobsen
P. Chr. Jensen
Einer Krause

V. Hovedstadens Venstre

Anker Lau
Egon Jensen
Marie Louise Jespersen
And Lomholt
Petersen
Sørensen

Nydanskere om dansk demokrati

Folketingsvalg er en **festdag**

Af Manal Francis

Hvad betyder det for dig, at du bor i et land, hvor man kan stemme hemmeligt?

- Det er fantastisk, at man har ret til at stemme. Det betyder fuld frihed uden kontrol af, hvordan man stemmer. Det var en festdag for mig at stemme til folketinget i 1998. Jeg delte chokolade ud på min arbejdsplads.

Jeg er vokset op med kontrollerede valg og forudbestemte resultater i Irak. Det handler om ret og pligt, om tillid og anerkendelse, om fællesskab og ansvar her i Danmark. Det handler om korrupsion, magtanvendelse og trusler i Irak. Jeg kom til Danmark i 1991, og jeg var politisk aktivist i Irak.

Hvordan er dit syn på danske stemmesedler – er de forståelige og demokratiske?

- Ja det er de. Desuden får man også oplysninger via de danske medier op til valget.

Synes du, at den danske måde at stemme på til folketingsvalg er demokratisk og retfærdig?

- Ja indtil videre. Demokrati og retfærdighed kan være i udvikling alt efter, hvordan omstændighederne udvikler sig.

En forståelig og **retfærdig** styreform

Af Annam Al Hayali

Hvad betyder det for dig, at du bor i et land, hvor man kan stemme hemmeligt?

- Det er godt for mig, at man har ret til at stemme. I Danmark betyder ens status og stilling ikke noget. For mig betyder det heller ikke så meget, om valget foregår anonymt eller ej. Det, der er afgørende for mig, er et valg, der er retfærdigt, og at resultatet er et sandt resultat i modsætning til mange valg i fx tredjelande.

Hvordan er dit syn på danske stemmesedler – er de forståelige og demokratiske?

- Ja, det er de, og man kan også få oplysninger før valget på bl.a. valgmøder i pressen.

Synes du, at den danske måde at stemme på til folketingsvalg er demokratisk og retfærdig?

- Ja. Naturligvis afhængig af om demokrati betragtes som bedste styreform for befolkningen af staten og samfundet. Samtidig skal man huske på, at demokratiet og retfærdighed kan være i udvikling efter forskellige omstændigheder.

Kvindernes adgang til *deltagelse* i det *danske* demokrati

Af Jeanne Bau-Madsen,
cand.pæd.

Kvindernes kamp for politisk indflydelse startede for alvor i 1886, da et folketingsmedlem fra Venstre, Frederik Bajer, i Folketinget foreslog, at kvinderne får stemmeret til kommunalvalg. Forslaget fik en positiv modtagelse i Folketinget, men bliver afvist i Landstinget. I 1908 lykkedes det endelig kvinderne at få stemmeret og blive valgbare til de kommunale råd. Da kvinderne i 1909 for første gang kunne stemme til kommunalvalg, var valgdeltagelsen væsentlig lavere end mændenes. I alt blev 127 kvinder valgt, hvilket svarer til 1,3%.

Den 5. juni 1915 ændredes grundloven, så kvinder fremover både kunne vælge og stille op til Rigsdagsvalg. Ved rigsdagsvalget i 1918 var 41 ud af 402 opstillede folketingskandidater kvinder. Fire blev valgt ind i Folketinget. Samtidig valgtes fem kvinder til Landstinget, blandt dem Nina Bang.

Nina Bang

Nina Bang (1866-1928) var den første demokratisk valgte minister i verden. Hun havde taget en magisterkonferens i historie i 1894 og arbejdede herefter som lærer. Hun var marxist og en glødende socialdemokrat. Nina Bang meldte sig ind i Socialdemokratiet og var fra 1898 ansat som journalist ved Socialdemokraten. Hun arbejdede for at styrke

de kvindelige fagforeninger og lagde stor vægt på, at kvinder organiserede sig fagligt og politisk. Desuden arbejdede hun for kvindernes stemmeret, og efter 1915 opfordrede hun dem til at benytte den. Nina Bangs egentlige politiske karrierer startede i 1903, hvor hun blev medlem af Socialdemokratiets hovedbestyrelse som eneste kvinde. Ved det første Rigsdagsvalg, hvor kvinder kunne deltage, blev Nina Bang valgt ind i Landstinget. Hun blev genvalgt både i 1920 og 1924. Nina Bang blev i 1924 undervisningsminister i den første socialdemokratiske regering i Danmark.

Bodil Koch

Bodil Koch (1903-1972) var uddannet teolog. Hun var hjemmegående husmor, men begyndte i 1930'erne at deltage i den offentlige debat. Hun fandt tiden inde til en nyvurdering af kvindens rolle i samfundet. Derfor opfordrede hun på foredrag rundt om i landet kvinder til at tage del i samfundslivet og til at komme ud af husmoderrollen. Dermed var hun med til at starte den første græsrodsbevægelse i Danmark, der skulle mobilisere kvinder til at engagere sig i politik. Ved valget til Folketinget i 1943 blev den kvindelige repræsentation halveret til to.

Folkevirkes grundlægger, den senere kirke- og kulturminister Bodil Koch begyndte i 1930'erne at interessere sig for politik og blev for første gang valgt ind i Folketinget i 1947. Foto: Ernst Saxtorph Jørgensen, Glostrup. Kilde: Nationalmuseet, Danmark.

Herefter oprettede Bodil Koch bevægelsen Folkevirke, som stadig eksisterer. Formålet med Folkevirke var at uddanne og mobilisere danske kvinder til at deltage i det politiske demokrati. Bodil Koch fik ved arbejdet med Folkevirke vist, at hun både havde politisk tæft og organisatorisk talent. Ikke mindst som redaktør af bevægelsens blad 1946-1950 bidrog hun til organisationens udvikling.

Bodil Koch blev socialdemokratisk folketingsmedlem i 1947. I 1950 blev hun kirkeminister.

Elna Munch

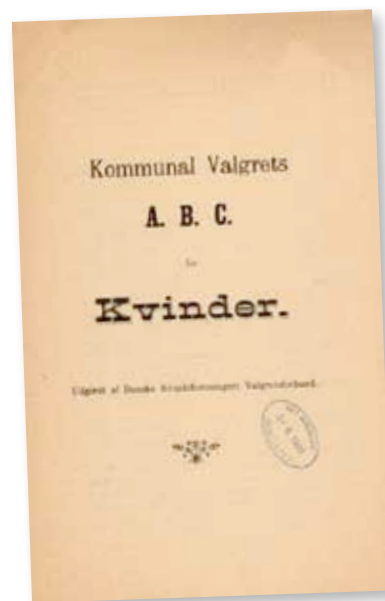
I 1896 blev Elna Munch (1871-1945) cand.mag. med matematik som hovedfag. Hun arbejdede i en årrække som lærer ved forskellige skoler, men det var som kvindesagsforkæmper og politiker, hun blev kendt. Indtil 1915 rejste hun rundt i Danmark og agiterede for kvindernes ret til at deltage i Rigsdagsvalgene. I 1913 fik hun indspillet en gramfonplade, hvor hun opfordrede

kvinderne til at interessere sig for samfundslivet, så de kunne blive »mændenes jævnbyrdige«. Efter 1915 appellerede hun til kvinderne om at tilslutte sig de politiske partier og for at nedlægge kvindeforeningerne.

Hun repræsenterede det Radikale Venstre i Københavns borgerrepræsentation fra 1917 til 1925. Elna Munch var en af de fire kvinder,

der blev valgt til Folketinget ved det første valg, hvor kvinderne deltog i 1918. Hun stod som den første kvinde på Folketingets talerstol to måneder efter valget. Elna Munch var det eneste kvindelige medlem for partiet i Folketinget, indtil hun stoppede i 1935.

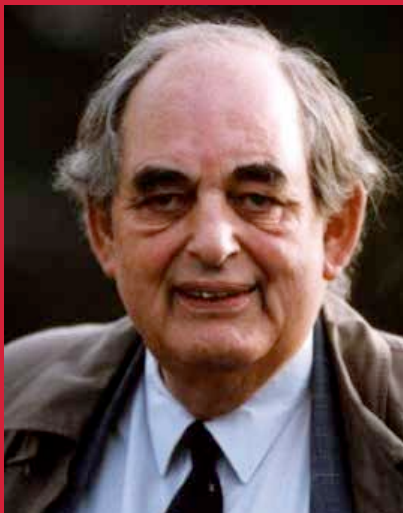
Elna Munch var gift med den mangeårige radikale minister P. Munch (1870-1948).

I forbindelse med kommunalvalget den 1.-15. marts 1909, hvor kvinder for første gang kunne stemme, udsendte Danske Kvinders Valgretsforbund pjecen Kommunal Valgrets A. B. C. for Kvinder. Heri kunne den nye vælgergruppe blandt andet finde praktiske oplysninger om, hvordan selve valgbehandlingen fandt sted, og hvilke samfundsområder valget havde betydning for.

Elna Munch på Folketingets talerstol, 1918. Fotograf ukendt. Kilde: Folketingets Bibliotek/Nationalmuseet, Danmark.

Mogens Glistrup. Foto: comicwiki.dk.

Skelsættende navn i dansk politik

Mogens Glistrup (1926-2008)

Mogens Glistrup voksede op på Bornholm og bevarede hele livet sin bornholmske dialekt. Han blev cand.jur. i 1950 med det dengang tredjehøjeste gennemsnit nogensinde. I 1970 overtog han sin svigerfars advokatfirma, som var et af landets største. Han startede Fremskridtspartiet i 1972. Allerede i 1971 var han blevet landskendt, da han på tv lovprieste skattesnydere.

Senere oplyste han i radioen, at han selv havde en skatteprocent på nul.

Ved Folketingsvalget i december 1973 blev Fremskridtspartiet med sine 28 mandater Danmarks næststørste parti på en politik, der krævede lavere skatter og en mindre offentlig sektor. Fremskridtspartiet arbejdede i 1980'erne på at gøre Danmark muslimfrit. Glistrup fik to betingede straffe på grund af racistiske udtalelser, og en skattesag sendte ham i fængsel. Da Fremskridtspartiet stod uden leder ved valget i 2001, tabte partiet alle sine mandater i Folketinget.

Folkevirke holdt *Corona-ramt* repræsentantskabsmøde

Af Karen Hallberg

På grund af Corona-udbruddet måtte Folkevirkes forretningsudvalg beslutte, at årets landsmøde skulle holdes »elektronisk«.

Landsmødet blev derfor gennemført sådan, at alle medlemmer fik tilsendt årsregnskab og skriftlig årsberetning sammen med en dagsorden. I perioden frem til den 17. april kunne der stilles spørgsmål via mail.

Karen Hallberg blev valgt til dirigent og referent, mens Birgit von der Recke blev valgt til stemmetæller.

De mundtlige og skriftlige årsberetninger for landsforeningen Folkevirke blev i år slået sammen.

Annemarie Balle indledte sin årsberetning med at omtale Folkevirkes 75 års jubilæum i foråret 2019.

- Dagen var mere end blot en fejring af et jubilæum – der var plads til debatter, kulturelle indslag og samtaler. Der kom mange forslag frem om, hvordan de næste mange år kan forme sig. Men gennemgående var det, at der i fremtiden også skal lægges vægt på samtalen og det personlige møde som rammer for debatter om aktuelle og vedkommende emner inden for den sociale, kulturelle og politiske folkeoplysning. Præcis sådan som Folkevirke gør det i dag, sagde Annemarie Balle.

Desuden omtalte Annemarie Balle et par større danske projekter, som Folkevirke har gennemført i det forløbne år, og som flugter med Folkevirkes fokusområder – de sociale, kulturelle og politiske områder.

Beretningerne blev enstemmigt godkendt af de stemmeberettede.

Også de mundtlige og skriftlige årsberetninger for kulturtidsskriftet »Folkevirke« blev i år slået sammen. I Annemarie Balles beretninger blev årets fire temabla- de omtalt, ligesom hun pegede på temabladenes sammenhæng med landsforeningens generelle fokus.

Beretningerne blev enstemmigt godkendt af de stemmeberettede.

Det reviderede årsregnskab samt budget blev enstemmigt godkendt.

Valg

Formand Annemarie Balle blev enstemmigt genvalgt.

Som ordinære medlemmer af forretningsudvalget blev Susanne Tarp og Lene Lund genvalgt og Tove Kristensen nyvalgt.

Som suppleanter blev Mona Jensen og Ulla Lunde Hansen enstemmigt valgt.

Kirsten Andersen

– et vidtfavnende menneske

Af Annemarie Balle og
Jeanne Bau-Madsen

Med Kirsten Andersens død den 18. maj har landsforeningen Folkevirke mistet en del af sin 75 år lange historie – og mistet et værdifuldt æresmedlem.

Kirsten Andersen blev 94 år og havde haft et oplevelsesfyldt liv i både Danmark og med sin mand i udlandet under lange udstationeringer i bl.a. Ghana, Pakistan og Indien. Hun var i mange år en central figur i Folkevirke – både som landsformand og som initiativtager til at få oprettet en Folkevirkekreds i Lyngby. På begge poster kastede Kirsten Andersen sig altid ud i arbejdet med en smittende latter og stor entusiasme. Hun havde en stor berøringsflade og mange erfaringer fra ophold i udlandet, som hun trak på i sit arbejde. Det kunne være relevante debatmner eller gode oplægsholdere, som vi andre ikke lige havde tænkt på. Kirsten Andersen kom ind i Folkevirkes forretningsudvalg som repræsentant for Dansk Kvindesamfund. Her lærte hun Folkevirke at kende og syntes, at »her kunne man møde søde og rare mennesker«.

Kirsten Andersen satte pris på, at deltagerne i Folkevirke var brederede i deres synspunkter og havde meget gods i deres synspunkter.

Kirsten Andersen blev en ivrig folkevirker – så ivrig at hun blev formand fra 1986 til 1993.

En af de mange tegninger, som Kirsten Andersen tegnede til forsiden af Lyngby-kredsens programmer.

I sin formandstid passede Kirsten Andersen alt det, som en formand sædvanligvis har at se til, men påtog sig desuden hvervet med at ansøge om økonomisk støtte til Folkevirkes mange projekter. I sin formandstid startede hun Folkevirkes kreds i Lyngby, og programmerne til arrangementerne var ofte prydet med en lille vignet fra hendes hånd.

I sin tid i Folkevirke har Kirsten Andersen deltaget i så godt som alle slags engagementer. Hun rejste i mange år på Folkevirkes højskolebesøg i august måned. Hun har deltaget i bedstemor/børnebørn lejre med alle sine tre børnebørn. Her var hun en aktiv deltager, der optrådte

sidste aften med sang og musik. Kirsten har været medlem af en af Folkevirkes læsekredse. I læsekredsen i Lyngby har hun deltaget i et månedligt møde i mange år. Her har hun, som hun selv siger, »mødt mange dejlige mennesker og læst og diskuteret mange interessante bøger«. Foruden at deltage i Folkevirkes »Rejsende Højskole« til bl.a. Malaga, har hun også deltaget i Folkevirkes internationale projekter. Folkevirke har i den forbindelse fået megen hjælp til bl.a. oversættelser og referatskrivning på engelsk, som Kirsten Andersen var meget god til. På en rejse til Cypren måtte hun en dag, hvor vi havde gået langt og længe, bede om et lille hvil. Da værtsfolkene, som var unge mennesker, fik at vide, at hun var fyldt 80 år, blev de dybt imponerede. Kirsten Andersen var meget sprogbidst og læste korrektur på Folkevirkes blad, indtil hun blev 86 år.

Da hun for et par år siden blev spurgt, hvad hendes fremtidsønske for Folkevirkes udvikling i de nærmeste år skulle være, var hun ikke i tvivl. Det skulle være, »at Folkevirke skulle vedblive at være bredt favnende i sine interesser, holde øjnene åbne og forblive aktuel«.

Intet under at Kirsten Andersen blev æresmedlem af Folkevirke i 2002.

Æret være Kirsten Andersens minde!

Spændende debatdag om *ensomhed*

Folkevirke inviterer til en **spændende debatdag om ensomhed 27. august 2020 kl. 11.00-16.00.**

Debatdagen er den første af flere møder. Idéen er at uddanne deltagerne, så de er klædt på til at starte fællesskaber for ensomme. Projektet tilbyder viden om ensomhed, forslag til aktiviteter på hjemmegeren og et landsdækkende netværk, hvor deltagerne kan hente inspiration også efter projektets ophør. Der lægges ud med et møde den 27. august, hvor studiekredsledere fra Folkevirkekredse, frivilligcentre og andre interesserede samles i Emma Gads mødelokale på 3. sal i Niels Hemmingsens Gade 10 i København

Program

Kl. 11.00

Foredrag ved kultursociolog, ph.d., Christine E. Swane, direktør for Ensomme Gamles Værns Fond.

Kl. 12.00

Foredrag ved cand.theol. Christine Kjærulff Beck: »Mit arbejde blandt ensomme i sognet«.

Kl. 13.00

En let frokost.

Kl. 14.00

Debat, hvor der først dannes grupper. Deltagere fra samme forening/kreds går i forskellige grupper.

Derefter udfører hver gruppe en **samarbejdsøvelse**. Gruppearbejdet af-

afsluttes med en **Coffeshop**, hvor der bl.a. stilles spørgsmål som »Hvordan kan vi opsøge de ensomme? Hvad vil vi tilbyde dem? Hvilke forhindringer ser vi?«

Kl. 15.00

Kaffepause.

Kl. 15.30

Plenum.

Kl. 16.00

Tak for i dag.

Med kursisternes tilladelse uddeles deltagerliste, så det er muligt at komme i kontakt med netværket. Næste møde holdes i foråret 2021.

Mellem møderne samles en gruppe frivillige på deltagerens hjemmegeren. På møder diskuteres, hvad og

hvordan man kan hjælpe ensomme på netop den egn. Konsulenter fra Folkevirke kan rekvireres, hvis der er behov for hjælp.

Pris

Det er **gratis** at deltage – og alle er velkomne.

Tilmelding

Lyder det som noget for dig, så kontakt os på folkevirke@folkevirke.dk **senest mandag den 17. august 2020**. Oplys venligst navn, e-mail-adresse og forening/kreds. Efter tilmelding modtager man en bekræftelse. Notér venligst, hvis du ikke ønsker, at vi oplyser din e-mail-adresse på deltagerlisten.

Folkevirke inviterer til *familietur* fra Fuglevad Mølle til Ørholm Mølle

Onsdag 9. september kl. 16.30 arrangerer Folkevirke en hyggelig **familietur fra Fuglevad Mølle til Ørholm Mølle**. Turen ledes af **formidlingsarkivar fra Stadsarkivet i Lyngby-Tårnbæk Astrid Lystbæk Andersen**.

Mølleåen løber fra Hetting Mose nord for Ganløse til Strandmøllen ved Øresund, og den nedre del af åen har været et industriområde siden vikingetiden. Langs åen ligger stadig møller, som kan fortælle om produktion af klæder, kobbervarer, knive og meget mere.

Slentreturen går langs åen og Astrid Lystbæk Andersen fortæller om de

tre møller, vi passerer på vores tur. Hun siger farvel i Ørholm. Her kan deltagerne enten tage Grisen til-

bage eller gå videre til Fuglevad på den anden side af åen.

Vi håber at se jer og jeres børn/børnebørn, venner og bekendte til en oplevelsesrig tur.

Pris

Voksne **50 kr.** Børn **gratis**.

Fuglevad Mølle ligger Møllevej 4, 2800 Kgs. Lyngby. Der er mulighed for at parkere på Skovbrynet.

Tilmelding

Har det vakt din interesse, så send en mail til folkevirke@folkevirke.dk **senest 1. september**.

Kvindestemmer 2021 i Kvindernes Bygning

20. marts 2021 kl. 11.30-16.00
Spillestedet »Hotel Cecil«
Niels Hemmingsens Gade 10
1153 København K

Program

Kl. 11.30

Dørene åbnes.

Kl. 12.00

Introduktion ved kunsthistoriker og redaktør Lisbeth Tolstrup.

Kl. 12.15

Mathilde Walter Clark, forfatter.

Mathilde Walter Clark er opvokset i Danmark hos sin danske mor, mens somrene blev tilbragt i USA hos sin amerikanske far. I sin anmelderroste roman »Lone Star« kredser hun om familie, tilhørsforhold og om at overvinde enorme afstande.

Hun har fået flere litteraturpriser, bl.a. Årets Fund i 2005, mens romanen »Lone Star« blev nomineret til DRs Romanpris i 2019 og præmieret af Statens Kunstfond.

Forfatter Mathilde Walter Clark.
Foto: Les Kaner.

Kl. 12.50**Randi Pontoppidan, komponist, vokalist og improvisator.**

Randi Pontoppidan er kendt for sin eksperimenterende blanding af vokalarbejde, komposition og elektronisk live-bearbejdning af stemmen. Et spændende lydunivers fanger publikum ind i den menneskelige stemmes dybeste hemmeligheder. Hun færdes hjemmevant på de store scener og har for nylig lagt vejen forbi bl.a. Carnegie Hall.

Lyriker Mette Moestrup.
Foto: Lærke Posselt.

Kl. 13.25**Mette Moestrup, lyriker.**

Mette Moestrup er blevet kaldt en af de mest eksperimenterende danske digtere i sin generation. I hendes lyrik finder man bl.a. en undersøgelse af, hvordan ordene og tingene er forbundet. Det hele er sat ind i en eksperimenterende, legende og fabulerende form, der inddrager bl.a. ordspil, montage, anagrammer og grønlandske leveregler.

Hun har fået Montanas litteraturpris i 2007 og Beatrice Prisen i 2018.

Kl. 14.00

Pause.

Kl. 14.15**Anneline Schjødt Pedersen, grafiker.**

Anneline Schjødt Pedersen arbejder med traditionel dybtryksgrafik i kobber og zink.

Hendes udtryk er abstrakt, til tider med figurative elementer, båret af små fortættede, intime fortællinger, indadskuende og åbne for fortolkning. Hun finder sin inspiration i det stille liv. Motivverdenen afspejler ofte det underliggende drama, det usagte.

Kl. 14.50**Dy Plambeck, forfatter.**

Dy Plambeck fortæller i en uprætentios og humoristisk stil med stor sproglig præcision og fascinerende dybde om skelsættende nedslagspunkter fra livet; barndommen, familielivets kriser, voldsepisoder, krigsdeltagelse og fødsel. Hun vil bl.a. foretage punktnedslag i sin seneste roman »Til min søster«.

Kl. 15.25**Channe Nussbaum duo.**

Channe Nussbaum er sanger og sangskriver og har sunget og skrevet musik, siden hun var 14 år. Hun har optrådt i ind- og udland både inden for pop, rock, jazz og viser. Med sin jødiske baggrund er Channe

Nussbaum kendt som fortolker og fornyer af klezmergenren. Hun er en af Skandinavien's førende klezmer-sangerinder. Denne eftermiddag optræder hun sammen med **violinist Anne Eltard**.

Pris

100 kr. Billetter købes ved indgangen. Der kan købes sandwich, øl, vin, vand, the og kaffe i caféen.

Se flere oplysninger om kunstnerne på www.folkevirke.dk!

Arrangører

Folkevirke, Kvinder i Musik, Kvindelige Kunstneres Samfund og Dansk Blindesamfunds Kvinder

Økonomisk støtte fra

Statens
Kunstfond

Kvindernes Bygning

Folkevirke

Kvindelige Kunstneres Samfund

Københavns Kommunes

Musikudvalg

Sanger Channe Nussbaum.

Ret til ændringer forbeholdes.

Boganmeldelse:

Førstehåndsbeskrivelser giver tankevækkende indsigt

»Et bidrag til fortællingen om den 2. slesvigske krig 1864« beskrevet af Jens Mathias Lind Hjort. Henning Smidth er redaktør. Udgivet på Forlaget Laanshøj. Pris kr. 69 i trykt form og kr. 47 som e-bog.

Af Annemarie Balle

I bogen »Et bidrag til fortællingen om den 2. slesvigske krig 1864« tegner provst Jens Mathias Lind Hjort (1824-1899) et levende bil-

lede af dagliglivet i Tønder provsti, som i 1864 også omfattede store områder i det nuværende Sydslesvig. Bogen er udgivet i anledning af 100 året for genforeningen og giver læseren et godt indblik i dagliglivet og den store utryghed, som herskede i det sønderjyske område.

Jens Mathias Lind Hjorts optegnelser beskriver livet i de to første, hektiske måneder – februar og marts – inden det for alvor gik galt for Danmark med slaget ved Dybbøl den 18. april 1864. Provst Hjorts indberetnings overordnede

mål er en beskrivelse af embedsmændenes forhold – både de gejstlige og de administrative – samt for skolelærerne, men den rummer også en detaljeret beskrivelse af den brede befolknings forhold – hvem var dansksindede og hvem var tysksindede?

Teksten holder sig til den oprindelige skrivemåde, men er let læst.

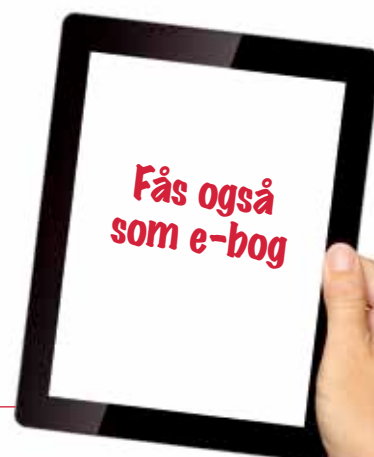
For historieinteresserede er der tale om et værdifuldt kildemateriale. Jens Mathias Lind Hjort havde en god iagttagelsessevne og forstod også at lægge perspektiver ind i sine beretninger.

Det er interessant at læse om de mange uoverensstemmelser, som prægede Sønderjylland og påvirkede borgernes hverdag i så høj grad.

På baggrund af de unikke optegnelser kunne det være spændende at læse en opfølgende bog, hvor hverdagshændelserne blev perspektiveret, og hvor man kunne sætte begivenhederne ind i en større sammenhæng med fokus på den almindelige borgers tilværelse i de skelsættende måneder i danmarkshistorien.

Der er tale om en udgivelse, hvor bogen trykkes on-demand, så den er ikke lige til at finde på boghandlernes hylder, men skal bestilles hjem – eller bestilles online.

Bogen er sat med en stor skrift, men – tro mod kildematerialet – desværre også uden illustrationer. Et par kort og måske samtidige tegninger kunne have været interessante.

Bidt af cykelløb

Aage Hoffmann: Hvad bjerget skjulte – fantasier om et cykelløb. Illustreret af Erik Clausen. Forlaget Historia. 164 sider. Pris kr. 229,95.

Af Jørgen Jensen

I denne sommer har tusindvis af danske Tour de France fans kunnet nyde sommeren udendørs i stedet for at sidde klistret til tv-skærmen for at følge det ikoniske franske cykelløb, som normalt afvikles i juli. På grund af coronakrisen er starten på løbet udsat til sidst i august. Det bliver et noget anderledes løb med fans på afstand i stedet for sammenstimlen på smalle bjergveje, mens rytterne nærmest kører spidsrod på vej mod toppen. Men fascinationen af en flok ryttere i en næsten overmenneskelig kamp i bjerge med stejle stigninger og halsbrækende nedkørsler vil være usvækket. Det er et godt gæt, at en af dem, der vil sidde der bag skærmen, vil være Aage Hoffmann, der netop har udgivet en bog om sin passion for cykelløb. Hoffmann er født i 1945, cand.pæd. i historie og Ph.d. på en afhandling om dansk arbejderidrætskultur med vægt på atletik og cykelsport. I 1960'erne var han aktiv cykelrytter i Lyngby Cycle Club og har hele livet været ivrig cykelmotionist.

Allerede i teenageårene fattede han interesse for cykelsport, og han hav-

de i den grad store ambitioner om, hvad det kunne føre til af medaljer og hæder. Opvokset, som han er i et stærkt katolsk hjem, var det ikke en ambition uden dilemmaer, for søndagens højmesse kolliderede altid med tidspunktet for starten på cykelløb, hvor han og andre unge gav den gas på landevejen for at give drømmene om sejre og storhed vinger. Uden at afsværge sin katolske tro fik unge Hoffman lov til at fravælge søndagsmesser og melde sig ind i cykelklubben.

Omdrejningspunktet i bogen er et cykelløb i juli 1967 i området omkring Maglesø syd for Holbæk. Her er der et smukt bakkelandskab, som nogle med humoristisk sans har givet kælenavnet De sjællandske Alper. Det højeste punkt er Mørkemose Bjerg, 105 meter over vandoverfladen. I dette terræn skulle den store prøve stå for Hoffmann, som var god til at cykle i bakker, og som derfor havde sat sig i hovedet at komme op på sejrsskamlen. Det begynder også godt. Efter 70 km på den 150 km lange rute stikker han af fra feltet i en skov med en snæver og snoet asfaltvej. For en stund følte han sig som en af sine cykelhelte, den mangeårige franske vinder af Tour de France, Jacques Anquetil, med et blændende tråd, der udstrålede lethed og ynde. Men så kommer en anden rytter op til ham og pludselig tre mere. Så begyndte det at knibe for Hoffmann at holde føringen, hvorefter de andre

giver ham den kontante besked, at han må nøjes med femtepladsen i spurten. Femtepladsen efter al den eufori, der netop havde gennemstrømmet ham! Så sprang hans cykelkæde og dermed drømmen om en triumf på Mørkemose Bjerg. »Katastrofen på Mørkemose Bjerg«, som han kalder det i bogen.

Den nederlagsstemning, som rammer forfatteren, efter »katastrofen«, går igen mange steder i bogen. Han formåede ikke at blive en stor cykelrytter, hvilket i øvrigt kun er beskåret ganske få. Når man nu har valgt at forsøge sig i en af de hårdeste sportsgrene, der findes, i grænselandet mellem et menneskes fysiske og psykiske formåen, er det i denne bog mere interessant at følge de fantasier og refleksioner, der farer gennem hovedet på ham i det nådesløse tramp i pedalerne. Om religion, cykelhelte og tilværelsens tildragelser i øvrigt.

Indimellem bliver tankerne dog flyvske og sprogligt så kunstfærdige, at en »hjælperytter« som denne anmelder har svært ved at følge med.

**Landet over
tilrettelægger Folkevirke
møder, foredragsrækker,
studiekredse, temamøder,
kurser og lejre,
hvor alle kan deltage.**

Ved redaktionens slutning
forelæ der oplysninger
om disse arrangementer.

Mere detaljerede oplysninger kan fås
ved henvendelse til
Folkevirkes kontor,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K,
telefon 33 32 83 11
(bedst tirsdage mellem kl. 9 og 16)
eller folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirkes møder former sig som
åbne debatter om aktuelle emner,
hvor deltagerne som regel
tager udgangspunkt i et oplæg.
**Folkevirkes møder er åbne
for alle interesserede!**

» REGION HOVEDSTADEN

BORNHOLM

Kontakt:

Marianne Kofod Pedersen,
Svanekevej 32, 3740 Svaneke
Tlf. 56 49 21 65

KØBENHAVN

»På Folkevirke«

Niels Hemmingsens Gade 10,
1153 København K.

Kontakt:

Folkevirke,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K. eller
Jeanne Bau-Madsen
Tlf. 21 27 62 19
folkevirke@folkevirke.dk

**Folkevirkes Litteraturkreds
i København**

Mødestedet er Folkevirke,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K.
Tlf. 33 32 83 11

**Debatmøderne foregår på
torsdage kl. 12.00-14.30.**

Datoer og bøger er aftalt
af studiekredsen.

Der betales kontingent for hele
sæsonen ved kursusstart
(efterår og forår) i alt 600 kr.

Litteraturkredsen har eksisteret i
flere år, og der kommer hele tiden nye
medlemmer. Men der er plads til flere,
som har lyst til at engagere sig i en
levende og vedkommende debat.

Kontakt:

Britta Poulsen
Tlf. 46 36 56 32

KØBENHAVNS VESTEGN

Vestegnens Litteraturkreds

Møderne holdes den sidste tirsdag
i hver måned.

Med mindre andet er nævnt,
så holdes alle møder i
Glostrup Fritidscenter, mødelokale 2,
kl. 14.00-17.00.

Tilmelding og kontakt:

Formand Ellen Kristiansen,
Vegavænget 11, 2620 Albertslund
Tlf. 43 64 62 07
Næstformand Ingelise Olsen
Kasserer Annelise Bohn
Mobil 21 68 02 42
E-mail: familienbohn@hotmail.com
Suppleant/revisor Anne Birthe Kyed

» REGION NORDJYLLAND

FOLKEVIRKE VESTHIMMERLAND

Alle arrangementer foregår på
Farsø Hotel kl. 14.00-16.15,
hvis ikke andet er nævnt.
Entré og kaffe med kage – 90 kr.

5. oktober kl. 14.00

på Kimbrerkroen

Foredragsholder: N.O. Ladefoged,
tidligere lærer, Nørager.
Emne: De himmerlandske jernbaner
og deres betydning for området.
Hvilken betydning og muligheder gav
jernbanen byen Aars med hensyn til
fragt – og persontransport?

2. november kl. 14.00

på Kimbrerkroen

Foredragsholder: Museumsdirektør
Broder Berg.
Emne: I kulturarvens tjeneste
– Vesthimmerlands Museum 100 år.
Museumsdirektør Broder Berg vil
tage os med på en interessant og
lærerig rejse fra den første spæde
start i et skolelokale i Aars til en
moderne virksomhed med kulturarv
og kunst på flere tusinde kvadrat-
meter og hele Vesthimmerland
som arbejdsplads.

7. december kl. 19.30

på Kimbrerkroen

Foredragsholder: Eva Auken.
Desuden medvirker Da Capo under
ledelse af Anne Marie Hyldgaard.
Emne: Aars Skoles pigekor og Bjarne Geil.
Eva Auken vil fortælle om tiden i
koret, og Da Capo vil synge nogle af
pigekorets mest elskede sange samt
sange fra deres eget repertoire.
Fællessang med julens sange.

2021

11. januar kl. 14.00

Foredragsholder: Professor
Johannes Nørregaard Frandsen.
Emne: Da landbolivet blev en by i
provinsen.

I 1950'erne boede halvdelen af den
danske befolkning på landet. Efter
2. Verdenskrig startede en udvikling,
der i løbet af årtier forandrede midten
til udkanten. Denne historie skildres i
foredraget med personlige erindringer,
underspil og humor.

1. februar kl. 14.00

Foredragsholder: Magister i arktiske
studier og eskimologi Drude Aviaja
Larsen.
Emne: Grønland i fugleperspektiv.
Det grønlandske samfund før
kristendommen og tilpasningen til
den moderne tid. Det særlige ved at
skulle klare sig i meget små samfund
under pres fra naturen har været med
til at danne den grønlandske kultur.
I et moderne samfund opstår også
behovet for uddannelse for både at
kunne samarbejde bedre med
omverdenen samtidig med, at man
husker sin egen identitet.

Kontakt:

Formand:
Tove Kristensen,
Hans Egedes Vej 120, 9600 Aars
Tlf. 20 87 64 12
Tove.kristensen2@skolekom.dk
Næstformand:
Else Thirup, Aars
Tlf. 23 25 28 17
Sekretær:
Lone Nørgaard,
Svoldrupvej 122, Vognsild, 9600 Aars
Tlf. 98 65 82 57
pelonor122@gmail.com
Bestyrelsesmedlemmer:
Margrethe Dam Hansen, Farsø
Tlf. 41 59 33 34
Ellen Kahr Thomsen, Blære
Tlf. 98 66 62 05
Suppleanter:
Mona Jensen, kasserer,
Aalborgvej 4, Hornum, 9600 Aars
Tlf. 22 40 29 58
Mona22402958@gmail.com

Iris Brink Hansen, Risgårde
Tlf. 98 63 60 42

Vesthimmerlands

Litteraturkreds

Sted: Akademi ved
Dronning Ingrid Hallerne, Farsø.
Alle møder starter kl. 14.00,
med mindre andet oplyses.
Alle er velkomne!

Kontakt:

Jette Høyer, studiekredsleder
Tlf. 25 39 97 96
Inger Olsen
Tlf. 98 63 34 34

REGION MIDTJYLLAND

HERNING

Møder holdes i Bethania, Torvet 9,
Herning.
De holdes hver anden mandag
kl. 14.00-16.00.

Der er adgang en halv time før. I løbet
af mødet holdes der en kaffepause på
ca. et kvarter, så man kan nyde sin
medbragte kaffe. Der er også mulighed
for at købe kaffe.

Ved første møde mandag den
7. september åbner vi dørene
kl. 13.00 på grund af tilmelding til
den nye sæson.

7. september

»12 år i Dronningens fodspor med
hjertet forrest«. Tidl. stuepige og
kammerjomfru hos Dronningen,
Kathrine Krupsdahl Svendsen,
fortæller levende og med små
anekdoter om det at være tæt på
den kongelige familie.

21. september

Tidl. efterskolelærer Kurt Kleon
Jeppesen lægger op til debat med
udgangspunkt i Fredrik Backmans
morsomme og empatiske roman:
»En mand der hedder Ove«.

5. oktober

»Fra mod hinanden til med hin-
anden«. Tidligere generalkonsul i
Flensborg, dr. phil. Henrik Becker-
Christensen, lægger op til debat i
anledning af 100 året for genforenin-
gen om Grænselandets historie fra
1830 til i dag.

19. oktober

Tidligere narkosesygeplejerske
Tine Birk fortæller sin livshistorie,
som har vendt 180 grader to gange
– først i 1998 og igen i 2015. En ærlig
og åben beretning om traumatisk
opvækst – alkoholisme – leve livet
ædru i nu 23 år – livstruende sygdom

med meningitis og livet efter her med
skjulte hjerneskader og førtidspen-
sion.

2. november

»Familien på farten«. Anne Grethe og
Helge lægger op til debat med
udgangspunkt i et billedforedrag om
deres oplevelser fra en 4 måneder og
22.000 km lang rundtur i det sydlige
Afrika i en gammel LandCruiser med
tag-telt. En fortælling om betagende
natur, eksotiske dyr og farverige
mennesker. Denne tur har ikke været
vist i TV.

16. november

»Blandt hjemløse og andet godtfolk«. Martin Bach Ottosen vil give os
muntre og alvorlige fortællinger om
10 år som viceformand på Møltrup
Optagelseshjem blandt hjemmets
120 hjemløse beboere.

30. november

Juleafslutning. Sang og musik.
Vi synger sammen med præste-
ægteparret Lise og Ebbe Fibiger.

2021

4. januar

Et kulturhistorisk foredrag om Rom
– pavemagtens by ved lektor
Finn Christensen. Et foredrag,
der trækker de lange linjer tilbage fra
kejsertidens Rom og frem til i dag
med dets charmerende og betagende
byliv.

18. januar

»Jeg vil have ret til at fejle«. Provt Gerda Neergaard Jessen
tager på en underholdende og
tankevækkende måde et kraftigt
livtag med det perfekte menneske,
som ikke vil fejle. En hyldest til
mennesket, der har set i øjnene,
at man er fuld af fejl.

Medlemskontingent for hele sæsonen
er 200 kr. Hvert møde koster
40 kr. for medlemmer og 60 kr. for
ikke-medlemmer. Satsene er også
gældende for pensionister.

Bestyrelse:

Formand:
Lene Lund,
Emil Resensvej 47, Herning
Mobil 29 92 58 50
Næstformand:
Iben Brock,
Spinkebjerg 31, Gjellerup, Herning
Mobil 22 12 95 53
Kasserer:
Tove Katstrup,
Karen Blixens Vej 1P, Ikast
Mobil 40 70 90 51

Bestyrelsesmedlemmer:

Tytte Vestergaard Olesen,
Laubsvej 15, Herning
Mobil 25 80 50 67
Birde Lindholm,
Sabroesvej 3D, 4. sal, dør 5,
Herning
Mobil 23 67 76 75
Suppleanter:
Hanne Østergaard,
Østre Kirkevej 38, 2. sal, Herning
Mobil 20 41 11 40
Doris de Voss,
Ørnevej 32, Herning
Mobil 21 66 06 32

HOLSTEBRO

Kontakt:

Karen Margrethe Madsen
Tlf. 97 41 40 92

REGION SYDDANMARK

ODENSE

Litteratur- og samtalekreds

Kontakt:

Ida Hansen
Tlf. 66 11 23 71

REGION SJÆLLAND

ROSKILDE

Kontakt:

Britta Poulsen
Tlf. 23 46 45 95
britta.poulsen@privat.dk
Kirsten Rudfeld
Tlf. 29 61 28 81
rudfeld@webspeed.dk

ØLSTED

Litteraturstudiekreds

Vi mødes hver 6. uge og
planlægger fra gang til gang.

Kontakt:

Lis Timmermann,
Hermelinvej 9, 3310 Ølsted

UDLAND

GRØNLAND

Folkevirke i Nuuk

Kontakt:

Rebekka Olsvig,
Jens Kreutzmann Aqq 30,
postboks 575,
3900 Nuuk, Grønland

Sæt i kalenderen:

Spændende debat om engagement

Under overskriften »**Ja til engagement – nej til ligegyldighed**« arrangerer Folkevirke **debatmøde 30. september kl. 14.00-17.00** hos **Frelsens Hær Nørrebro, Thorsgade 48A, 2200 København N.**

Debatterne skulle oprindeligt have fundet sted i forbindelse med Folkevirkes landsmøde, men det satte Corona-udbruddet en solid stopper for. Da arrangementet flugter godt med Folkevirkes formålsparagraf og kerneaktiviteter, er det besluttet at fastholde arrangementet – men blot afvikle det på en anden dato. Mødet arrangeres i samarbejde med **Frelsens Hær Nørrebro.**

Arrangementet starter med en **paneldebat** med oplæg fra to-tre engagerede personer under overskriften »Ja til engagement – nej til ligegyldighed«. Derefter er der **fælles debat.**

Generalsekretær Knud-Erik Therkelsen, Grænseforeningen.

Oplægsholdere vil komme med hver deres vinkel på, hvordan vi kan sige »ja til engagement og nej til ligegyldighed«.

Efterfølgende vil der være debat om, hvordan vi kan sige »ja til engagement«, hvor vi sammen drøfter, hvordan vi kan være med til at forandre fællesskabet.

Programmet er ikke helt på plads, dog ligger det fast, at **generalsek-**

retær Knud-Erik Therkelsen fra **Grænseforeningen** bliver en af oplægsholderne samt at en **mentor** fra **Frelsens Hær** også deltager i debatten. **Folkevirkes formand Annemarie Balle** vil være facilitator for debatten.

Det er **gratis** at deltage, og alle er velkomne. Dog er det af hensyn til det praktiske nødvendigt med en **tilmelding**. I løbet af mødet serveres kaffe og kage.

Interesseret?

Send en mail med navn og e-mail adresse til:

folkevirke@folkevirke.dk

Efter tilmelding modtager du en bekræftelse. Så snart dagsordenen er fastlagt, vil den blive meddelt på www.folkevirke.dk og omtalt i Folkevirkes nyhedsbrev.